
NALAZI JUŽNOITALSKE MAT SLIKANE KERAMIKE I KERAMIKE MJEŠOVITOG TIPA S LOKALITETA SV. STOŠIJA U ZADRU

SOUTH ITALIAN MATT-PAINTED POTTERY AND MIXED-TYPE POTTERY FOUND AT ST. ANASTASIA'S CATHEDRAL IN ZADAR

U radu je predstavljena tipološka i kronološka analiza južnoitalske mat slikane keramike pronađene u najstarijim slojevima zadarske katedrale tijekom istraživanja provedenih 2006. i 2007. godine. Radi se o ulomcima posuda koje su uvezene s prostora Daunije u razdoblju željeznog doba. Od cjelokupne građe u radu je izdvojeno po nekoliko reprezentativnih ulomaka za svaku od pojedinih faza daunijske mat slikane keramike. Zastupljeni su ulomci iz srednje i kasne geometrijske faze, iz subgeometrijskih faza I i II te ulomci novih vaza, odnosno keramike s trakama i mješovitog tipa (*ceramica a fasce e di tipo misto*).

Cljučne riječi: željezno doba, Zadar, Sv. Stošija, Daunija, mat slikana keramika, liburnska kultura, *ceramica a fasce e di tipo misto*

This paper offers typological and chronological analyses of the South Italian matt-painted pottery found in the earliest layers of the Zadar Cathedral during the excavations carried out in 2006 and 2007. It includes fragments of vessels imported from Daunia region in the Iron Age. Each phase of the Daunian matt-painted pottery – the Middle and Late Geometric phases and Subgeometric phases I and II – is represented here by several fragments. Some fragments of *new vases* (banded pottery and mixed-type pottery – *ceramica a fasce e di tipo misto*) are also analyzed.

Key words: Iron Age, Zadar, St. Anastasia's Cathedral, Daunia, matt-painted pottery, Liburnian culture, *ceramica a fasce e di tipo misto*

UVOD

Južnoitalska mat slikana keramika s prostora Daunije¹ rasprostranjena je po čitavoj istočnoj jadranskoj obali i periferiji. Nalazimo je na prostoru Dolenjske, slovenskog primorja, Istre i sjeverne Dalmacije te nešto manje na prostoru srednje i južne Dalmacije.² Najrecentniji prikaz distribucije daunijske mat slikane keramike na liburnskom području ponudili su M. Čelhar i I. Borzić, gdje se Zadar i Nin ističu kao dva glavna redistributivna središta uvozne robe u šire zaleđe, a svi ostali lokaliteti nalaze se u njihovoj neposrednoj blizini.³

Najznačajnija količina daunijske mat slikane keramike iz Zadra objavljena je tek nedavno, a riječ je o keramici s nekoliko prostorno bliskih pozicija, među njima i sedam ulomaka iz Sv. Stošije.⁴ N. Čondić i M. Vuković time su prvi put detaljno prezentirale importiranu daunijsku keramičku građu s prostora zadarskog poluotoka.⁵ Nedugo nakon toga, dio opsežnog korpusa južnoitalske mat slikane keramike pronađene u istraživanjima zadarskog poluotoka od obnove nakon 2. svjetskog rata te u istraživanjima koja potom slijede, zaključno sa 1990. godinom, prvi put je obradila i prezentirala autorica članka u okviru svog diplomskog rada.⁶ Ista građa djelomično je prezentirana u jednom od izdanja ovog glasila.⁷

Nastavljajući u istom tonu, i ovaj rad donosi novine u vidu zastupljenosti nalaza južnoitalske mat slikane keramike i keramike mješovitog tipa (*ceramica a fasce e di tipo misto*) pronađene u arheološkim istraživanjima prostora katedrale sv. Stošije u Zadru.

Ovom prilikom zahvalila bih Arheološkom muzeju Zadar, mentorici Nataliji Čondić te ravnateljku Jakovu Vučiću na ustupljenom materijalu i povjerenju pri obradi.

INTRODUCTION

South Italian matt-painted pottery from Daunia¹ can be found along the entire Eastern Adriatic coast and on its fringes: from Lower Carniola and Slovenian Littoral to Istria and Northern Dalmatia to (somewhat less frequently) Central and Southern Dalmatia.² The most recent analysis of the distribution of matt-painted pottery in Liburnian area was offered by M. Čelhar and I. Borzić, pointing out Zadar and Nin as two main centers for redistribution of imported goods to the hinterland, with all other sites in their immediate vicinity.³

Most of the Daunian matt-painted pottery from Zadar was published only recently. This pottery comes from the sites close to each other and it includes seven fragments from St. Anastasia.⁴ In that paper, N. Čondić and M. Vuković presented for the first time the finds of Daunian pottery spanning a lengthy period of time.⁵ Shortly afterward, part of the South Italian matt-painted pottery found in abundance during the excavations on Zadar Peninsula carried out between the post-WWII reconstruction period and 1990 was for the first time analyzed and published by the author of this paper in her graduation thesis.⁶ Some of these finds were also presented in an earlier edition of this journal.⁷

Along the same lines, this paper also contains new insights into the South Italian matt-painted pottery and mixed-type pottery (*ceramica a fasce e di tipo misto*) found during the archaeological excavations at St. Anastasia's Cathedral in Zadar.

I am particularly indebted to Archaeological Museum Zadar, its director Jakov Vučić and my mentor Natalija Čondić for allowing me access to the finds and the trust they put in me while handling them during the analysis.

1 Prostor današnje Apulije, od poluotoka Gargano na sjeveru do Santa Maria di Leuca na jugu, grčki i latinski autori nazivaju Japigijom i dijele je na tri regionalna područja. To su Mesapija na jugu, Peucetija u središnjem dijelu te Daunija na sjeveru. G. Mastronuzzi 2009, 75, fig. 1; M. Mazzei 2010, 11. Keramika koju gotovo isključivo pronalazimo na području istočnog Jadrana potječe s prostora Daunije, iako se spominju i ulomci peucetskih radionica; Š. Batović 1973, 405; N. Petrić 1999, T. IV: 2.

2 Š. Batović 1976, karta 5, 45; E. M. De Juliis 1977, karta C; M. C. D' ercole 2006, fig. 3, fig. 4, 95–96; K. M. Mazzei 2010, 26, 149; Mihovilić 2013, 202, sl. 119; M. Čelhar, I. Borzić 2016, sl. 2. Prostor srednje i južne Dalmacije inače je siromašan nalazima daunijske keramike u usporedbi s Istrom i sjevernom Dalmacijom. Međutim, novija istraživanja donose sve veću količinu daunijske keramike iz uglavnom naseobinskog konteksta; N. Petrić 1999, 43–46, Pl. I–II, T. III, 1; B. Marijan 2000, sl. 13/18, 70; V. Barbarić 2006, 58, sl. 11; B. Kirigin *et al.* 2009, 139; I. Borzić *et al.* 2017, 63–64.

3 Do sada je poznato 16 lokaliteta na području sjeverne Dalmacije i pripadajućih joj otoka; M. Čelhar, I. Borzić 2016, 72–74, sl. 2, bilj. 26–27.

4 N. Čondić, M. Vuković 2017; katalog: apulska mat slikana keramika: inv. br. P17908, P17853, P17901, P17855, P17900, P17902, P17899.

5 Radi se o nalazima s nekoliko bliskih pozicija: dvorište bogoslovnog sjemeništa, sjeverni trijem katedrala, kapela sv. Stošije i Gradska straža; N. Čondić, M. Vuković 2017, 74–83.

6 Diplomski rad dostupan je u digitalnom repozitoriju Sveučilišta u Zadru; I. Škoro 2018.

7 I. Škoro 2020, 69–100.

1 The present-day Apulia, stretching from Gargano Peninsula in the north to Santa Maria di Leuca in the south, was called Iapygia by Greek and Latin authors, who divided it into three regions: Messapia in the south, Peucetia in the middle and Daunia in the north. G. Mastronuzzi 2009, 75, fig. 1; M. Mazzei 2010, 11. The pottery which is almost exclusively found in Eastern Adriatic comes from Daunia, although fragments from Peucetian workshops have also been mentioned; Š. Batović 1973, 405; N. Petrić 1999, Pl. IV: 2.

2 Š. Batović 1976, map 5, 45; E. M. De Juliis 1977, map C; M. C. D' ercole 2006, fig. 3, fig. 4, 95–96; K. M. Mazzei 2010, 26, 149; Mihovilić 2013, 202, fig. 119; M. Čelhar, I. Borzić 2016, fig. 2.; Finds of Daunian pottery in Central and South Dalmatia are scarce when compared to Istria and North Dalmatia. However, recent excavations have yielded growing quantities of Daunian pottery, mostly from the settlement context; N. Petrić 1999, 43–46, Pl. I–II, Pl. III, 1.; B. Marijan 2000, fig. 13/18, 70; V. Barbarić 2006, 58, fig. 11; B. Kirigin *et al.* 2009, 139; I. Borzić *et al.* 2017, 63–64.

3 Sixteen such sites have been identified so far in Northern Dalmatia and its islands; M. Čelhar, I. Borzić 2016, 72–74, fig. 2, n. 26–27.

4 N. Čondić, M. Vuković 2017; catalogue: Apulian matt-painted pottery: inv. no. P17908, P17853, P17901, P17855, P17900, P17902, P17899.

5 These are the finds from a few sites located close to each other: Theological Seminary backyard, northern portico of the Capitolium, St. Anastasia's Chapel and City Guard building; N. Čondić, M. Vuković 2017, 74–83.

6 The graduation thesis can be found at the Digital Repository of the University of Zadar; I. Škoro 2018.

7 I. Škoro 2020, 69–100.

Slika 1. Istraživanja u katedrali sv. Stošije – profil sonde sa željeznodobnim naslagama nataloženim izravno na kamenu živcu

Figure 1. Excavations at St. Anastasia's Cathedral – profile of trench with Iron Age layers deposited on bedrock

(N. Čondić, M. Vuković, 2017, 39)

ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA KATEDRALE SV. STOŠIJE

Zaštitna arheološka istraživanja u dijelu sjevernog broda katedrale sv. Stošije provedena su tijekom 2006. i 2007. godine. Stručni voditelji istraživanja bili su Jakov Vučić i Natalija Čondić iz Arheološkog muzeja Zadar. Arheološka istraživanja obuhvatila su površinu od 20 m² unutar kojih su otkrivene kulturne naslage koje svjedoče o učestalim aktivnostima koje su se odvijale na području katedrale od prapovijesti pa sve do modernog doba.⁸

Uklanjanjem kamenog opločenja katedrale prvo su zatečene novovjekovne grobnice, a na dijelu prostora koji nije bio uništen izgradnjom grobnica sačuvani su bogati, ali poremećeni kulturni slojevi od baroka do željeznog doba. Prostor je najvećim djelom istražen do zdravice koja se nalazila na dubini od 260 do 300 cm. U najnižim slojevima zabilježene su suhozidne konstrukcije, zemljane podnice i kanali ukopani u živu stijenu, koji potvrđuju postojanje željeznodobnih objekata.⁹ Podnice od nabijene ilovače nizale su se jedna ispod druge (Sl. 1). Zabilježene su i jame za pepeo i otpad, vatrišta i ognjišta te uz to pripadajući nalazi karakteristične liburnske domaće keramike, uvozne keramike, kostiju i kamenih žrvnjeva. Otkriveni stambeni objekti više puta su pregrađivani i obnavljani, što govori o njihovom vjerojatnom korištenju tijekom dužeg perioda.¹⁰ Među mnogobrojnim nalazima keramike ističe se upravo količina južnoitalske mat slikane keramike, koju ćemo prezentirati u daljnjem tekstu s pomoću nekoliko izabranih ulomaka.

ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS AT ST. ANASTASIA'S CATHEDRAL

Archaeological rescue excavations were carried out in a 20 m² section of the northern nave of St. Anastasia's Cathedral in 2006 and 2007. They were led by Jakov Vučić and Natalija Čondić from Archaeological Museum Zadar. The cultural layers discovered there offer evidence of the frequent activities taking place in the environs of the cathedral from prehistory to Modern Age.⁸

The first thing that came to light after the removal of the cathedral's stone slabs were Modern-Age tombs. In the area where no tombs were built, rich but disturbed cultural layers spanning Baroque and Iron Age have been preserved. Most of this area was excavated all the way to the subsoil, 260 to 300 cm deep. Drywall structures, earthen floors and channels dug in the bedrock were recorded in the deepest layers, indicating the existence of Iron Age objects.⁹ There was a vertical sequence of compacted clay floors (Fig. 1). Ash pits, waste pits, firesides, hearths and appertaining fragments of the characteristic local Liburnian pottery, imported pottery, bones and stone grindstones were also recorded. The residential architecture found there had been partitioned and reconstructed several times, indicating its use over a long period of time.¹⁰ Prominent among the numerous pottery finds are the large quantities of the South Italian matt-painted pottery, presented in this paper through several assorted fragments.

8 Preliminarne rezultate istraživanja zadarske katedrale, s naglaskom na antiku i kasnu antiku, donosi Jakov Vučić; J. Vučić 2007, 409; 2019, 53–62; N. Čondić, M. Vuković 2017, 46.

9 J. Vučić 2007, 409–410; 2019, 53–54; N. Čondić, M. Vuković 2017, 46.

10 J. Vučić 2007, 410; 2019, 54; N. Čondić, M. Vuković 2017, 46.

8 Preliminary results of the excavations at the Zadar Cathedral, particularly Antiquity and Late Antiquity finds, were published by Jakov Vučić; J. Vučić 2007, 409; 2019, 53–62; N. Čondić, M. Vuković 2017, 46.

9 J. Vučić 2007, 409–410; 2019, 53–54; N. Čondić, M. Vuković 2017, 46.

10 J. Vučić 2007, 410; 2019, 54; N. Čondić, M. Vuković 2017, 46.

TIPOLOŠKA I KRONOLOŠKA ANALIZA JUŽNOITALSKE MAT SLIKANE KERAMIKE OTKRIVENE PRILIKOM ISTRAŽIVANJA SV. STOŠIJE

Posude južnoitalske mat slikane keramike izrađivane su od fine svijetle gline i prepoznatljivo su oslikane karakterističnim geometrijskim motivima izvedenim tamnosmeđom do crnom bojom. U početnim fazama oblici posuda i na njima oslikani motivi jednostavni su i skromni, dok se u kasnijim fazama repertoar ukrasa i boje povećava te se oslikava cijela površina posude. Prilikom analize materijala više ćemo se oslanjati na kronologiju koju donosi Yntema, koja je danas više prihvaćena u odnosu na De Juliisovu.¹¹

Unutar keramičkog korpusa južnoitalske mat slikane keramike pronađene u istraživanjima katedrale sv. Stošije najstariji nalazi mogu se vezati za daunijsku srednju geometrijsku fazu koja se datira u kasno 9. i 8. st. pr. Kr.¹² U radu je izdvojeno sedam reprezentativnih ulomaka daunijske srednje geometrijske faze (T. 1, T. 2). Među njima je i jedan cjeloviti obod posude tip *olla*, odnosno krater (T. 1: 1).¹³ Na obodima takvih posuda česti su motivi zraka/girlandi.¹⁴ Izdvojeni, horizontalno izvijeni obod prema svojim dimenzijama, obliku i motivu najbliži je takvim kraterima, odnosno olama iz srednje geometrijske faze.¹⁵

Uz obod, izdvojeno je još šest ulomaka stijenki posuda koje možemo smjestiti u srednju geometrijsku fazu na osnovi ukrasa. Među njima su ulomci s prepoznatljivim cik-cak motivom koji se često koristi u ovoj fazi.¹⁶ Spomenuti motiv najčešći je i unutar korpusa već objavljene keramike srednje geometrijske faze iz Zadra.¹⁷

Stoga ulomke stijenki posuda (T. 2: 2, 3), koji su također vrlo vjerojatno pripadali tipu *olla*, možemo smjestiti u ovu fazu. Ulomci su oslikani vodoravnim širokim trakama i linijama te cik-cak motivom izvedenim u crnoj boji. Na jednom ulomku (T. 2: 2), uz valoviti horizontalno postavljen cik-cak motiv, prepoznajemo dio motiva *a tenda* (u obliku šatora), koji je čest u De Juliisovoj protodaunijskoj fazi¹⁸ i u Ynteminjovoj srednjoj geometrijskoj fazi.¹⁹ Navedeni *a tenda*

TIPOLOGICAL AND CHRONOLOGICAL ANALYSES OF THE SOUTH ITALIAN MATT-PAINTED POTTERY FOUND AT ST. ANASTASIA'S CATHEDRAL

South Italian matt-painted vessels were made of fine, light-colored clay adorned with distinctive dark-brown to black geometric motifs. While in the initial phases these vessels were characterized by simple and unpretentious shapes and motifs, subsequent phases saw a wider range of decorations and colors, applied to the entire surface. In analyzing the finds, we will primarily rely on the chronology offered by Yntema, as it is now preferred over De Juliis's chronology.¹¹

The earliest of the South Italian matt-painted pottery finds from the St. Anastasia's Cathedral can be associated with the Daunian Middle Geometric phase dating back to the late 9th and 8th centuries BC.¹² This paper analyzes seven representative fragments of the Daunian Middle Geometric phase (Pl. 1, Pl. 2), including a fully-preserved rim of an *olla* type vessel (krater) (Pl. 1: 1).¹³ The rims of these vessels often include the ray/garland motif.¹⁴ By its size, shape and motif, the abovementioned horizontal rim curved outward resembles most to these kraters – or *ollas* – from the Middle Geometric phase.¹⁵

In addition to the rim, six vessel wall fragments that can be associated with the Middle Geometric phase based on their decorations are also presented here. These include fragments with the distinctive zigzag motif often used in this phase.¹⁶ This motif is also predominant on the Middle Geometric pottery from Zadar published earlier.¹⁷

This is why these vessel wall fragments (Pl. 2: 2, 3), also considered to belong to the *olla* type, can be associated with this phase. They are decorated with wide horizontal black bands and lines and a black zigzag motif. In addition to a wavy horizontal zigzag motif, one fragment (Pl. 2: 2) also contains part of the tent-shaped (*a tenda*) motif, typical of De Juliis's *protodaunio* phase¹⁸ and Yntema's Middle Geometric phase.¹⁹ This *a tenda* motif is one of the principal

11 D. Yntema i E. M. De Juliis dva su autora koja su se u relativno novije vrijeme bavila pitanjem južnoitalske mat slikane keramike te nam obojica donose njezinu kronologiju. Yntema predlaže geografski baziranu terminologiju, što je napredak u odnosu na De Juliisovu jer razdvaja materijalnu kulturu od povijesnog *ethnosa*. Gotovo svaka geografska regija južne Italije razvila je svoju verziju mat slikane keramike, a tijekom vremena razvit će se još barem sedam različitih regionalnih stilova, a među njima i daunijski; E. M. De Juliis 1977; D. Yntema 1990; E. Herring 1998, 36.

12 D. Yntema, 1990, 220–223.

13 Posuda tipa *olla* posuda je zaobljenog tijela s ravnim dnom. U našoj literaturi takve posude nazivaju se i kraterima; E. M. De Juliis 1977, Tav. I.; K. Mihovilić 2001, 77, fig. 56–60.

14 D. Yntema 1990, fig. 203, 22; Yntema ga opisuje kao trokutaste zrake, a mlađe varijante naziva lukovima; D. Yntema 1990, 229, 255; neki autori koriste naziv girlanda; K. Mihovilić 2001, tab. 3, 3, 4; tab. 33, 3.

15 E. M. De Juliis 1977, Tav. LVI; D. Yntema 1990, 224, fig. 204.

16 D. Yntema 1990, fig. 203, 1, 23.

17 N. Čondić, M. Vuković 2017, 74–77, ulomci inv. br. P18060, P18059, P18058, P18054, P18053, P18067, P17908, P18074, P18075; I. Škoro, 2018, T. 13: 53–60.

18 E. M. De Juliis 1977, Tav. XXXII, 83.

19 D. Yntema 1990, fig. 203, 6.

11 In their relatively recent papers, D. Yntema and E. M. De Juliis offered their respective chronologies of the South Italian matt-painted pottery. Yntema suggests a geography-based terminology, which is an improvement compared to De Juliis' terminology because it separates material culture from historical ethnic groups. Almost every geographical region of southern Italy had developed its own version of matt-painted pottery and at least seven more regional styles, including the Daunian, would develop over time; E. M. De Juliis 1977; D. Yntema 1990; E. Herring 1998, 36.

12 D. Yntema, 1990, 220–223.

13 The *olla*-type vessels have a round body and a flat base. Our literature also refers to them as kraters; E. M. De Juliis 1977, Tav. I.; K. Mihovilić 2001, 77, fig. 56–60.

14 D. Yntema 1990, fig. 203, 22; Yntema describes it as triangular rays and he calls later variants "arches"; D. Yntema 1990, 229, 255; Some authors refer to it as "garland"; K. Mihovilić 2001, Tab. 3, 3, 4; Tab. 33, 3.

15 E. M. De Juliis 1977, Tav. LVI; D. Yntema 1990, 224, fig. 204.

16 D. Yntema 1990, fig. 203, 1, 23.

17 N. Čondić, M. Vuković 2017, 74–77, fragments inv. no. P18060, P18059, P18058, P18054, P18053, P18067, P17908, P18074, P18075; I. Škoro, 2018, T. 13: 53–60.

18 E. M. De Juliis 1977, Tav. XXXII, 83.

19 D. Yntema 1990, fig. 203, 6.

motiv jedan je od glavnih aktera solarne simbolike i vrlo je čest u slikarstvu geometrijske keramike južne Italije, a njegov prikaz simbolizira sam čin Sunčeva uspona prema obzoru.²⁰

Na manjem ulomku stijenke koja je vjerojatno pripada posudi tipa krater (T. 2: 4) nalazi se motiv više malih vertikalnih linija koje izlaze iz horizontalne trake koja okružuje posudu.²¹ Sličan motiv nalazi se i na posudi iz Nezakcija koja također datira u srednju geometrijsku fazu.²² Ovaj ulomak razlikuje se po dodanom paru horizontalnih linija koje omeđuju one vertikalne.

Motiv klepsidri karakterističan je za srednju geometrijsku fazu,²³ iako su neke posude s motivom klepsidri datirane u kasnu geometrijsku fazu.²⁴ Taj motiv poznat nam je i s kratera iz Nezakcija,²⁵ ulomka iz Nina,²⁶ ulomka oboda i stijenke iz Bribira²⁷ te na objavljenim ulomcima posude iz Zadra.²⁸ S obzirom na to da na ulomku iz Sv. Stošije nema drugih karakteristika, najranije ga možemo smjestiti u srednju geometrijsku fazu (T. 2: 5).

Na jednom ulomku iz katedrale sv. Stošije prepoznajemo, inače za srednju geometrijsku fazu popularan, motiv ptice stilizirane u obliku slova „Z“, s nizom kratkih linija (T. 2: 6).²⁹ Takav motiv poznat nam je s kratera iz Nezakcija³⁰ i s objavljenih ulomaka iz Zadra.³¹

Posljednji ulomak koji možemo pripisati ovdje prisutnoj najranijoj daunijskoj fazi još je jedan ulomak stijenke posude koji na sebi ima prisutan popularan *a tenda* motiv ispunjen tankim linijama (T. 2: 7) kakav možemo pronaći među Ynteminim najčešćim motivima srednje geometrijske faze.³²

Za sljedeću kasnu geometrijsku fazu koja se datira u kasno 8. do sredine 7. st. pr. Kr.³³ izdvojeno je pet ulomaka. Ova faza prepoznatljiva je po karakterističnim dvama tipovima ručki, a to su trakaste ručke s diskoidnom pločicom ili tzv. gljivom na vrhu ručke³⁴ i ručke u obliku tzv. gljive.³⁵ Među izdvojenom keramikom s istraživanja katedrale sv. Stošije prepoznajemo oba tipa (T. 3: 8, 9). Prvi ulomak (T. 3: 8) pripadao

elements of the solar symbolism and is often found on the Geometric pottery of southern Italy. It symbolizes sunrise on the horizon.²⁰

The small fragment of a wall that probably belonged to a krater-type vessel (Pl. 2: 4) contains a number of small vertical lines projecting from the horizontal band encircling the vessel.²¹ A similar motif can be seen on a Nesactium vessel which is also dated to the Middle Geometric phase.²² What makes this fragment different is an additional pair of horizontal lines surrounding the vertical ones.

The clepsydra motif is typical of the Middle Geometric phase,²³ although some vessels with such motif can be dated to the Late Geometric phase.²⁴ This motif can also be found on the Nesactium krater,²⁵ a Nin fragment,²⁶ a rim-with-wall fragment from Bribir²⁷ and some published vessel fragments from Zadar.²⁸ As the St. Anastasia fragment contains no other features, its earliest dating is to the Middle Geometric phase (Pl. 2: 5).

One of the St. Anastasia fragments contains the motif of a stylized Z-shaped bird with a series of short lines (Pl. 2: 6) – popular in the Middle Geometric phase.²⁹ This motif is also found on the Nesactium krater³⁰ and on the published fragments from Zadar.³¹

And the final fragment that can be dated to the earliest Daunian phase is another vessel wall fragment with the popular *a tenda* motif filled with thin lines (Pl. 2: 7), very frequently found among Yntema's Middle Geometric phase motifs.³²

The following – Late Geometric – phase, dated to the period from the late 8th century to the mid-7th century BC,³³ is represented by five fragments. This phase is characterized by two distinctive types of handles: strap handles with a discoid plate – so-called “mushroom” – on the top³⁴ and “mushroom”-shaped handles.³⁵ Both types are found on the St. Anastasia pottery presented here (Pl. 3: 8, 9). The first fragment (Pl. 3: 8) belongs to the first type – strap handles with a discoid plate on the top. The discoid plate on

20 Više o likovnom konceptu i simbolici Sunčeva krajolika zastupljenoj na autohtonom geometrijskoj keramici južne Italije vidjeti kod: S. Kukoč 2018, 211–287.

21 D. Yntema 1990, fig. 203, 17.

22 K. Mihovilić 2001, tab. 33: 3.

23 D. Yntema 1990, fig. 203, 9.

24 Ulomak inv. br. P18070, objavljen 2017. godine, i krater iz Nezakcija datirani su u kasnu geometrijsku fazu zbog diskoidnih pločica na ručkama; K. Mihovilić 2001, tab. 41: 2; N. Čondić, M. Vuković 2017, 78.

25 K. Mihovilić 2001, tab. 41: 2.

26 Š. Batović 1970, T. VI, 3.

27 Š. Batović 1980, T. XII, 1, 5.

28 N. Čondić, M. Vuković 2017, 73, inv. br. P18070; I. Škoro 2018, T. 6: 24.

29 E. M. De Juliis 1977, Tav. XXVIII, 28; D. Yntema 1990, 222, fig. 203, 13. Motiv ptice također je jedan od glavnih motiva u solarnoj simbolici geometrijske keramike južne Italije, S. Kukoč 2018, 220, 236.

30 D. Yntema 1990, 225, fig. 206; K. Mihovilić 2001, 77, sl. 59.

31 I. Škoro 2018, T. 12: 51, 52.

32 D. Yntema 1990, fig. 203, 8.

33 E. M. De Juliis 1977, 34; D. Yntema 1990, 226.

34 D. Yntema 1990, fig. 208, 8B.

35 D. Yntema 1990, fig. 208, 8A.

20 For more on the artistic concept and symbolism of the solar landscape found on the autochthonous geometric pottery from southern Italy, see S. Kukoč 2018, 211–287.

21 D. Yntema 1990, fig. 203, 17.

22 K. Mihovilić 2001, Tab. 33: 3.

23 D. Yntema 1990, fig. 203, 9.

24 Fragment inv. no. P18070, published in 2017, and the Nesactium krater are both dated to the Late Geometric phase because of their discoid handles; K. Mihovilić 2001, Tab. 41:2; N. Čondić, M. Vuković 2017, 78.

25 K. Mihovilić 2001, Tab. 41: 2.

26 Š. Batović 1970, Pl. VI, 3.

27 Š. Batović 1980, Pl. XII, 1, 5.

28 N. Čondić, M. Vuković 2017, 73, inv. no. P18070; I. Škoro 2018, pl. 6: 24.

29 E. M. De Juliis 1977, Tav. XXVIII, 28; D. Yntema 1990, 222, fig. 203, 13; The bird motif is also one of the main motifs in the solar symbolism of the geometric pottery of southern Italy, S. Kukoč 2018, 220, 236.

30 D. Yntema 1990, 225, fig. 206; K. Mihovilić 2001, 77, fig. 59.

31 I. Škoro 2018, Pl. 12: 51, 52.

32 D. Yntema 1990, fig. 203, 8.

33 E. M. De Juliis 1977, 34; D. Yntema 1990, 226.

34 D. Yntema 1990, fig. 208, 8B.

35 D. Yntema 1990, fig. 208, 8A.

je tipu trakastih ručki s diskoidnom pločicom na vrhu. Nedostaje sama diskoidna pločica, ali se vidi mjesto na ručki gdje je ona nekada bila. Drugi ulomak je diskoidna pločica (gledana odozgo), odnosno glava tzv. gljive koja je nekad stajala na vrhu ručke kratera (T. 3: 9).

U odnosu na srednju, u kasnoj geometrijskoj fazi kao novina javljaju se motivi grčkog podrijetla, poput raznolikih prikaza meandra, koncentrične kružnice i tzv. vučjih zubi.³⁶ Motiv *a tenda* često se može pronaći i na trakastim ručkama posuda kasne geometrijske faze.³⁷ Stoga ulomak ručke iz Sv. Stošije (T. 3: 10) s takvim motivom možemo najranije smjestiti u daunijsku kasnu geometrijsku fazu.

Na posudama iz kasne geometrijske faze također se često viđa okomiti cik-cak motiv učinjen u više poteza, koji izlazi iz horizontalne trake koja okružuje posudu.³⁸ Postoje brojne inačice tog motiva koje se mogu razlikovati po duljini i pravilnosti crta: oštre ili valovite. Također postoje inačice gdje motiv izlazi iz horizontale na kojoj samo visi ili u svom padu dotiče donju horizontalu. Kod ulomka iz Sv. Stošije (T. 3: 11) ne možemo biti sigurni o kojoj se varijaciji radi. U Dauniji cik-cak motiv okomitih linija traje u određenom kontinuitetu od protogeometrijskog izraza pa sve do subgeometrijskih faza slikarstva. Samom svojom formom on simbolizira zračenje prema dolje, odnosno Sunčevo djelovanje na donje sfere.³⁹ Isti motiv prepoznajemo na kruškolikom krateru iz Nezakcija⁴⁰ te na ulomku iz Zadra.⁴¹ Ulomak iz Sv. Stošije (T. 3: 11) identičan je motivu na krateru iz Nezakcija, prema tome možemo ga smjestiti u kasnu geometrijsku fazu.

Sljedeći je ulomak pomalo problematičan. Radi se o ulomku stijenke posude, vjerojatno kratera, koji ima nešto lošije sačuvanu dekoraciju (T. 3: 12). Na njemu možemo vidjeti horizontalnu traku izvedenu u crnoj boji (T. 3: 12a). Kada malo bolje pogledamo, možemo primijetiti da se ispod horizontalne trake nazire već poznati motiv trokuta (*a tenda*) (T. 3: 12b). Motiv visećeg trokuta pronalazimo u De Juliisovoj *protodaunio* fazi⁴² i u Ynteminoj srednjoj i kasnoj geometrijskoj fazi.⁴³ U srednjoj geometrijskoj fazi stranice trokuta malo su više konveksne, u kasnoj geometrijskoj fazi one su izvedene pravilnije. Trokut na ulomku iz Sv. Stošije izveden je na geometrijski pravilniji način. No unutar trokuta možemo primijetiti koso izvedene linije kakve su česte u trokutima u srednjoj geometrijskoj fazi, samo što su takvi trokuti omeđeni horizontalnim linijama s gornje i donje strane.⁴⁴ Na ulomku iz

the handle has not been preserved but the spot where it once was can be seen. The second fragment is a discoid plate (as seen from above) – the head of the “mushroom” that once stood on the top of the krater handle (Pl. 3: 9).

The Late Geometric phase is characterized by Greek motifs such as various meanders, concentric circles and so-called wolf’s teeth, not found on the Middle Geometric pottery.³⁶ The *a tenda* motif is also often found on the strap handles of the Late Geometric vessels.³⁷ Based on this motif, the earliest dating of the St. Anastasia handle fragment (Pl. 3: 10) is to the Daunian Late Geometric phase.

The vertical zig-zag motif, made in several strokes and arising from the horizontal band girding the vessel, is another common feature of the Late Geometric pottery.³⁸ There are numerous subtypes of this motif, differing by the length and regularity of its lines: they can be sharp or wavy. There are also subtypes where the motif arises from the upper horizontal band, as if “hanging down” from it, and barely touches the lower horizontal band. The subtype the St. Anastasia fragment (Pl. 3: 11) belongs to cannot be positively identified. In Daunian pottery there is a certain continuity of the motif of vertical zig-zag lines, spanning the Subgeometric and Protogeometric phases. Its very form symbolizes certain downward radiation – the sun’s effect on the lower spheres.³⁹ The same motif can be seen on the pear-shaped Nesactium krater⁴⁰ and on the Zadar fragment.⁴¹ The St. Anastasia fragment (Pl. 3: 11) is identical to the motif on the Nesactium krater, so it can be dated to the Late Geometric phase.

There is a certain dilemma connected with the next fragment. It is a wall fragment, probably of a krater, with not-so-well preserved decoration (Pl. 3: 12). A black horizontal band can be seen on it (Pl. 3: 12a). When we take a better look, the already familiar triangle (*a tenda*) motif appears in mere outline underneath the horizontal band (Pl. 3: 12b). The suspended-triangle motif is found in De Juliis’s *protodaunio* phase⁴² and in Yntema’s Middle and Late Geometrical phases.⁴³ While in the Middle Geometric phase the sides of the triangle are somewhat convex, in the Late Geometric phase they are straighter. The triangle on the St. Anastasia fragment has a more regular geometry. It contains slanting lines often found in the triangles of the Middle Geometric phase – the only difference being that these triangles are bordered by horizontal lines above and below.⁴⁴ The St. Anastasia fragment lacks the horizontal line below – it merely depicts a suspended triangle. As

36 D. Yntema 1990, 229, fig. 209; E. Herring 1998, 93–94.

37 N. Čondić, M. Vuković 2017, 98, inv. br. P18068, P18070; I. Škoro 2018, T. 8: 31, 32, 35.

38 E. M. De Juliis 1977, Tav. XXIX, 35; D. Yntema 1990, fig. 209, 28.

39 S. Kukoč 2018, 223–225.

40 K. Mihovilić 2001, sl. 60.

41 I. Škoro 2018, T. 13: 61.

42 E. M. De Juliis 1977, Tav. XXXI, 73.

43 D. Yntema 1990, fig. 203, 20.

44 D. Yntema 1990, fig. 203, 4, 5.

36 D. Yntema 1990, 229, fig. 209; E. Herring 1998, 93–94.

37 N. Čondić, M. Vuković 2017, 98, inv. no. P18068, P18070; I. Škoro 2018, Pl. 8: 31, 32, 35.

38 E. M. De Juliis 1977, Tav. XXIX, 35; D. Yntema 1990, fig. 209, 28.

39 S. Kukoč 2018, 223–225.

40 K. Mihovilić 2001, fig. 60.

41 I. Škoro 2018, Pl. 13: 61.

42 E. M. De Juliis 1977, Tav. XXXI, 73.

43 D. Yntema 1990, fig. 203, 20.

44 D. Yntema 1990, fig. 203, 4, 5.

Sv. Stošije nema donje horizontalne linije, nego se radi o samostalnom visećem trokutu. Zbog nedostataka drugih karakteristika i elemenata nije moguće sa sigurnošću zaključiti potječe li posuda kojoj je ovaj ulomak pripadao iz srednje ili kasne geometrijske faze.

Zanimljiva je simbolika takvih „visećih“ motiva. Kompozicija oslikavanja posuda kod južnoitalske geometrijske keramike gotovo je uvijek razdijeljena na gornji i donji prostor. U mnogo slučajeva donji je prostor ostavljen prazan i tada se u njemu mogu pronaći različiti „viseći“ motivi koji postaju spoj „gornjeg“ i „donjeg“ svijeta.⁴⁵

Među ulomcima iz Sv. Stošije pronalazimo još jedan zanimljiv viseći motiv (T. 4: 13) koji, nažalost, nije sačuvan u cijelosti. Ulomak na sebi nema sačuvanu crvenu boju, no zato vidimo jedan drugi motiv koji se javlja u Ofanto I fazi. Radi se o visećem motivu koji podsjeća na viseće i puno obojene trokute iz prethodnih faza.⁴⁶ Na ulomku iz Sv. Stošije sačuvana je samo polovica shematiziranog motiva trokuta. Vješanje motiva bila je autohtona praksa oslikavanja geometrijske južnoitalske keramike koja se prakticirala gotovo stalno. Njezin porast vidi se od 7. do 6. st. pr. Kr., i to posebno kod daunijske keramike. S vremenom obješene geometrijske forme postaju sve raznovrsnije, uključujući i one antropomorfne.⁴⁷ Na prvi pogled viseći motiv na ulomku iz Sv. Stošije (T. 4: 13) smjestili bismo među jednostavne geometrijski izvedene forme.⁴⁸ S obzirom na to da nemamo uvid u cjeloviti motiv koji je ukrašavao ovu posudu, jednako je moguće da se radi i o varijaciji antropomorfiziranog trokutastog lika s dvije noge koji se javlja u subgeometrijskim fazama, od 6. do 5. st. pr. Kr. Kao i trokut *a tenda*, i on simbolizira uspon i djelovanje Sunca.⁴⁹

Fragmente posude iz subgeometrijskih faza mnogo je jednostavnije prepoznati jer ih karakterizira uporaba crvene boje. Bikromnost se javlja oko 700. godine pr. Kr. kod nekoliko regionalnih stilova i kasnije se širi po cijeloj južnoj Italiji.⁵⁰ Keramika iz faze Ofanto I najrasprostranjeniji je i najbolje poznati regionalni stil mat slikane produkcije južne Italije.⁵¹ U ovoj se fazi crvena boja koristi samo za iscrtavanje tankih crvenih linija, koje su zastupljene na odbačanim primjercima u katalogu (T. 4: 14, 15, 16, 17).

no other features and elements can be seen on this vessel fragment, its positive dating to the Middle or Late Geometric phases is not possible.

The symbolism of such “suspended” motifs is very interesting. In South Italian Geometric pottery, the composition of its decorations is almost always divided into upper and lower spaces. In many cases, the lower space is empty and then it contains various “suspended” motifs functioning as a connection between the “upper” and “lower” worlds.⁴⁵

The St. Anastasia fragments contain yet another interesting suspended motif (Pl. 4:13), albeit not fully preserved. The original red paint has not been preserved, but another motif – that first appeared in the Ofanto I phase – is still visible. It is a suspended motif reminding of the suspended triangles with fully painted surface from the earlier phases.⁴⁶ Only one half of the schematized triangle motif has been preserved on the St. Anastasia fragment. Depicting suspended motifs was an autochthonous, almost continuous practice in painting of the South Italian Geometric pottery. It peaked in the period between the 7th and 6th centuries BC, particularly in the Daunian pottery. Over time, suspended geometric forms became more varied, including the anthropomorphic ones.⁴⁷ At first sight, the suspended motif on the St. Anastasia fragment (Pl. 4: 13) could be classified among simple geometric forms.⁴⁸ However, given the fact the motif that once decorated this vessel has not been preserved in its entirety, it is equally possible that it is a variation of the anthropomorphized two-legged triangular figure found in Subgeometric phases between the 6th and 5th centuries BC. Same as the *a tenda* triangle, it symbolizes the rising and effect of the sun.⁴⁹

Fragments of vessels from Subgeometric phases are easier to recognize because of the red paint used on them. Bichromy first appeared around 700 BC in several regional styles, later becoming common throughout southern Italy.⁵⁰ The Ofanto I phase pottery is the most widespread and best-known regional style of the South Italian matt-painted production.⁵¹ In this phase, red paint was used

45 S. Kukoč, 2018, 222, 243, sl. 17: izbor visećih daunskih slikanih motiva g–p.

46 D. Yntema 1990, 239, fig. 220, 31; fig. 230.

47 S. Kukoč, 2018, 228–229, sl. 17: m–u, 18: a–d.

48 D. Yntema, 1990, fig. 220, 30–31.

49 E. M. De Juliis, 1977, T. XL/88–91; S. Kukoč, 2018, 244, sl. 18a.

50 Yntema razlikuje dva regionalna stila, a to su *Tavoliere Subgeometrico* i *Ofanto Subgeometrico*. Na istočnoj jadranskoj obali i u zaleđu uglavnom pronalazimo proizvode iz doline Ofanto. De Juliis svoju prvu subgeometrijsku fazu datira od 700. do 550. godine pr. Kr., a Yntema smatra da se keramika iz Ofanto I proizvodila od 650./625. do 550./525. godine pr. Kr.; E. M. De Juliis 1977, 33–34; 1997, 42; D. Yntema 1990, 234, 241; E. Herring 1998, 37.

51 Osim u matičnom području, prisutna je na području rijeke Bradano u Basilikati, Diano dolini u Kampaniji, području Barija, u Salentu, Etruriji, Picenumu i dolini rijeke Po; D. Yntema 1990, 242, fig. 221; izvan Italije poznati su nalazi s područja Dolenjske te diljem Istre i Dalmacije; N. Petrić 1980, T. 1, 1; 1999, T. IV, 3; B. Marijan 2000, 70; P. Turk, I. Murgelj, 2008, sl. 10; sl. 12; M. Čelhar, I. Borzić, 2016, 75–76, sl. 2; I. Borzić, 2017, 63–64, sl. 35.

45 S. Kukoč 2018, 222, 243, fig. 17: selection of suspended Daunian painted motifs g–p.

46 D. Yntema 1990, 239, fig. 220, 31; fig. 230.

47 S. Kukoč 2018, 228–229, fig. 17:m–u, 18:a–d.

48 D. Yntema, 1990, fig. 220, 30–31.

49 E. M. De Juliis 1977, Pl. XL/88–91; S. Kukoč 2018, 244, fig. 18a.

50 Yntema distinguishes two regional styles: *Tavoliere Subgeometrico* and *Ofanto Subgeometrico*. Most of the products found in the coastal and hinterland regions of Eastern Adriatic are the ones that came from Ofanto Valley. While De Juliis dated his first Subgeometric phase to the period between 700 and 550 BC, Yntema believes that the Ofanto I pottery was produced between 650/625 and 550/525 BC; E. M. De Juliis 1977, 33–34; 1997, 42; D. Yntema 1990, 234, 241; E. Herring 1998, 37.

51 In addition to the area from which it originated, it is also found in the environs of the River Bradano in Basilicata, Diano Valley in Campania, around Bari, in Salento, Etruria, Picenum and the river Po valley; D. Yntema 1990, 242, fig. 221; outside Italy, it was found in Lower Carniola, Istria and Dalmatia; N. Petrić 1980, Pl. 1, 1; 1999, Pl. IV, 3; B. Marijan 2000, 70; P. Turk, I. Murgelj 2008, fig. 10; fig. 12; M. Čelhar, I. Borzić 2016, 75–76, fig. 2; I. Borzić 2017, 63–64, fig. 35.

Na sljedećem ulomku osim horizontalnih crno obojenih traka sačuvane su i dvije veoma tanke linije crvene boje (T. 4: 14). Između crvenih linija nalazi se motiv niza rombova ispunjenih točkicama uz koje se nastavljaju kose linije koje su vjerojatno činile početak nekog drugog motiva. Navedeni motivi često su ukrašavali horizontalnu zonu u gornjoj polovici kratera iz Ofanto I faze.⁵² No ne možemo u potpunosti isključiti i raniju dataciju jer se takav način dekoriranja posude nastavlja i u Ofanto II fazi.⁵³

Motiv rombova koji su naizmjenično ukrašeni nizom kosih crta i točkama crvene boje već nam je poznat kod jednog ulomka iz Zadra koji je datiran u 6. st. pr. Kr.⁵⁴ Stoga ulomak iz Sv. Stošije na kojem prepoznajemo identičan motiv (T. 4: 15) također možemo najranije pripisati Ofanto I fazi.

Meandroidni motivi kakve vidimo na ulomku iz Sv. Stošije (T. 4: 16) počinju se javljati još u kasnoj geometrijskoj fazi, ali se nastavljaju koristiti i kasnije.⁵⁵ S obzirom na to da se na spomenutom ulomku nalaze i tanke linije izvedene crvenom bojom, bez drugih prisutnih karakteristika, njegova najranija moguća datacija seže u Ofanto I fazu.

Motiv šahovskog polja koje je naizmjenično ukrašeno različitim motivima, u ovom slučaju crvenim točkicama i mrežastim linijama (T. 4: 17), popularan je od Ofanto I faze.⁵⁶ Ispod tanke crvene horizontalne linije slijede još tri crne linije ispod kojih je oslikan motiv romba s crvenom točkom u sredini, koji je također poznat od Ofanto I faze.⁵⁷ No zbog malo slobodnije uporabe crvene boje i zbog neprisutnosti nekih drugih karakteristika određene faze ne možemo biti sigurni pripada li ovaj ulomak Ofanto I fazi, jer postoji velika vjerojatnost da pripada i kasnijoj, Ofanto II fazi.

Druga subgeometrijska faza, odnosno Ofanto II faza, datira se od 550. do 400. godine pr. Kr.⁵⁸ Prvi ulomak koji možemo smjestiti u tu fazu jest ulomak ručke vrča (T. 5: 18). Radi se o varijaciji plastično oblikovane antropomorfne ručke u vidu oranta s naglašenim uzdignutim rukama, koji je inače zaštitni znak slikane keramike u Dauniji. Ručka je cjelina za sebe, ali istovremeno ponavlja motive sažetog solarnog krajolika naslikanog i na posudi koju nadvisuje.⁵⁹ Postoji mogućnost da je ta ručka možda pripadala posudi tipa *atingitoio*,⁶⁰ koja je inače, uz krater, jedan od karakterističnih oblika posuda daunijske keramike. No na istočnom Jadranu, koliko nam je poznato, zasad nije dokumentirana prisutnost takvih posuda. S obzirom na to da se ovdje

only for thin red lines; these can be seen on the assorted specimens in the catalogue (Pl. 4: 14, 15, 16, 17).

Aside from horizontal red bands, the following fragment contains two very thin red lines (Pl. 4: 14). Between these red lines there is a series of rhombs filled with dots, along which slanting lines that probably belonged to some other motif can be seen. The horizontal zones in the upper halves of the Ofanto I phase kraters are often decorated with these motifs.⁵² However, earlier dating cannot be excluded because vessels were also decorated this way in the Ofanto II phase.⁵³

The motif of rhombs decorated alternately with a series of red slanting lines and red dots can also be seen on a fragment from Zadar, dated to the 6th century BC.⁵⁴ This is why the earliest dating of the St. Anastasia fragment containing the identical motif (Pl. 4: 15) is also to the Ofanto I phase.

The meandroid motifs visible on the St. Anastasia fragment (Pl. 4: 16) first appeared as far back as in the Late Geometric phase, but their use was continued in subsequent periods.⁵⁵ As the abovementioned fragment also contains thin lines executed in red paint, but without other visible features, its earliest possible dating is to the Ofanto I phase.

The check-pattern motif decorated with varied motifs – in this case, with alternating red dots and reticular lines (Pl. 4: 17) – had been widely used since the Ofanto I phase.⁵⁶ Below a thin red horizontal line there are three black lines and, underneath them, a rhomb containing a single red dot in its center. This rhomb motif had also been known since the Ofanto I phase.⁵⁷ However, due to somewhat unrestricted use of red paint and lack of other features typical of specific phases, it cannot be positively established whether this fragment belongs to the Ofanto I phase; it is quite possible that it can be dated to the subsequent Ofanto II phase.

The Ofanto II phase – the second Geometric phase – is dated to the period from 550 to 400 BC.⁵⁸ The first fragment that can be dated to this phase is a jug handle fragment (Pl. 5: 18). It is a subtype of an anthropomorphous handle shaped as an “orant” figure with pronounced raised arms – the trademark of the painted Daunian pottery. While being an independent whole, the handle repeats the condensed motifs of the solar landscape depicted on the vessel that it surmounts.⁵⁹ It is possible that this handle belonged to a vessel of the *atingitoio* type⁶⁰ which, together with krater,

52 D. Yntema 1990, fig. 219a; fig. 220, 5, 6.

53 D. Yntema 1990, fig. 232a.

54 N. Čondić, M. Vuković 2017, inv. br. P18056.

55 D. Yntema 1990, fig. 209, 1–4; fig. 220, 14–16; fig. 233; 24; fig. 245, 13, 14.

56 D. Yntema 1990, fig. 220, 18, 20, 24.

57 D. Yntema 1990, fig. 220, 10, 11, 34.

58 E. M. De Juliis 1977, 38; D. Yntema 1990, 249.

59 D. Yntema 1990, 250–253, fig. 231, 2A; E. Herring 1998, 101; S. Kukoč 2018, 242, 245–246.

60 D. Yntema 1990, fig. 231, 10.

52 D. Yntema 1990, fig. 219a; fig. 220, 5, 6.

53 D. Yntema 1990, fig. 232a.

54 N. Čondić, M. Vuković 2017, inv. no. P18056.

55 D. Yntema 1990, fig. 209, 1–4; fig. 220, 14–16; fig. 233; 24; fig. 245, 13, 14.

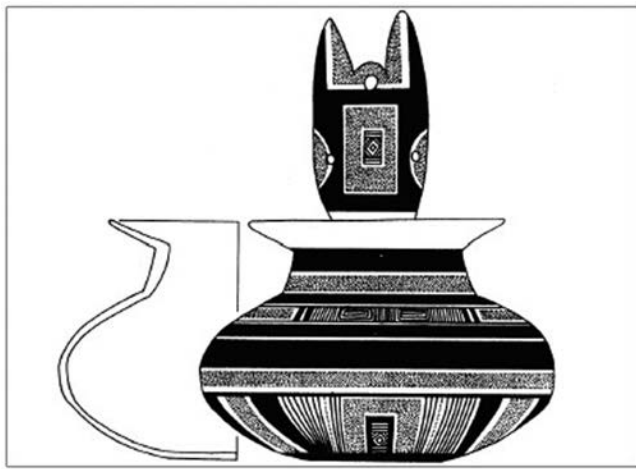
56 D. Yntema 1990, fig. 220, 18, 20, 24.

57 D. Yntema 1990, fig. 220, 10, 11, 34.

58 E. M. De Juliis 1977, 38; D. Yntema 1990, 249.

59 D. Yntema 1990, 250–253, fig. 231, 2A; E. Herring 1998, 101; S. Kukoč 2018, 242, 245–246.

60 D. Yntema 1990, fig. 231, 10.

Slika 2. Vrč iz Melfija, visina 22 cm, druga polovina 6. stoljeća pr. Kr.

Figure 2. Melfi jug, 22 cm high, second half of the 6th century BC.

(D. Yntema 1990, Fig. 238)

radi samo o ručki, ne možemo sa sigurnošću potvrditi da se radi o posudi tipa *atingitoio*. Sigurnije je zaključiti da je ipak pripadala nekom vrču.

Ulomak ručke (T. 5: 18) oslikan je pravokutnicima od širokih traka crvene i crne boje. Kompozicija koja se nalazila u sredini pravokutnika crvene boje ne vidi se dobro zbog oštećenosti i ispranosti, a u sredini se nazire još jedan od solarnih motiva koji simbolizira uspon Sunca. To je motiv ljestvi, *a scaletta*.⁶¹ Sličan način dekoracije, izuzev motiva ljestvi, prepoznavamo na ručki vrča iz Melfija,⁶² pa na temelju toga možemo pretpostaviti kako je izgledala dekoracija na ručki vrča iz Sv. Stošije (Sl. 2). Svakako treba spomenuti i prisutne perforacije na ručki što nam dokazuje da je posuda bila popravljana.

Sljedeći ulomak vjerojatno je pripadao posudi tipa krater (T. 5: 19). Ukrašen je cik-cak motivom te horizontalnim i vertikalnim trakama crne boje unutar kojih se nalazi motiv prozora izveden u tamnocrvenoj boji unutar kojeg se nalaze četiri pravokutnika iscrtana tankom crnom bojom. Ovdje se radi o jednoj od brojnih varijacija izvođenja motiva prozora iz Ofanto II faze.⁶³

Posuda tipa askos česta je u repertoaru daunijske keramike. Na našoj je obali vrlo rijetko pronađena u cijelosti.⁶⁴ Radi se o posudi zaobljenog tijela, ravnog dna, kratkog vrata i s ručkom na vrhu tijela.⁶⁵ S obzirom na oblik posude te način na koji je postavljen sam vrat, dekoracija često bude koso izvedena prema izljevu, odnosno cjevastom vratu posude. Zbog načina na koji je izvedena

is one of the distinctive vessel types of the Daunian pottery. However, to our best knowledge, no such vessel finds have been recorded in Eastern Adriatic so far. As this is only a handle, we cannot positively establish that it belonged to an *atingitoio* type vessel. It is therefore safer to conclude that it belonged to a jug of a sort.

The handle fragment shown in Pl. 5: 18 is decorated with rectangles consisting of wide red and black bands. The composition in the center of the red rectangle is damaged and worn off and is barely discernable. Also in its center is another solar motif, symbolizing sunrise. It also appears in mere outline. It is the ladder motif, *a scaletta*.⁶¹ Similar type of decoration, with the exception of the ladder, can be seen on a jug handle found at Melfi,⁶² which allows us to reconstruct the decoration on the St. Anastasia jug handle (Fig. 2). We should certainly mention here the perforations visible on the handle, indicating that the vessel was repaired.

This following fragment probably belonged to a krater-type vessel (Pl. 5: 19). It is decorated with a zig-zag motif and horizontal and vertical black bands between which a dark-red window motif is found. Inside the window there are four rectangles outlined in thin black lines. It is one of numerous variations of the Ofanto II window motif.⁶³

Askos is a very common type of vessel among the Daunian pottery. Complete specimens are rarely found on the Croatian coast.⁶⁴ It has a rounded body, flat base and short neck, with a handle on top of the body.⁶⁵ Given the vessel's shape and the position of the neck, the decoration often leans aslant against the vessel's mouth and tubular neck. The execution of the decoration on the St. Anastasia fragment (Pl. 5: 20) indicates that it could have belonged to an askos. This decoration consists of red and black wide bands and lines. Bordered by two horizontal thin black lines is a vertical composition consisting of alternate thin red lines, black reticular motifs and bands. Based on the red motifs on it, the fragment is dated to Ofanto II phase.

Two following fragments (Pl. 5: 21, 22) are decorated with a series of rhombs filled with a reticular motif. It is a motif known from Yntema's Ofanto II A phase.⁶⁶ One of the fragments (Pl. 5: 22) has a horizontal red band that helps us date it to the Ofanto II phase. The second fragment (Pl. 5: 21) lacks red paint, but the rhomb motif on it suggests that it should be dated to the Ofanto II phase.

In this phase, kraters had somewhat larger rims but were still decorated with the ray/garland motif, now somewhat differently executed: they were adjusted to the shape

61 S. Kukoč 2018, 230–231.

62 D. Yntema 1990, fig. 238.

63 D. Yntema 1990, fig. 233, 7–9, 14; fig. 245, 5, 12.

64 P. Lisičar 1973, T. XVIII, sl. 64; D. Glogović 1979, 64, T. VI. 3; D. Yntema 1990, 247, fig. 226; K. Mihovilić 2009, T. III, T. IV.

65 D. Yntema 1990, fig. 208, 9; fig. 217, 9; fig. 231, 9; fig. 243, 9a, 9b.

61 S. Kukoč 2018, 230–231.

62 D. Yntema 1990, fig. 238.

63 D. Yntema 1990, fig. 233, 7–9, 14; fig. 245, 5, 12.

64 P. Lisičar 1973, pl. XVIII, fig. 64; D. Glogović 1979, 64, pl. VI. 3; D. Yntema 1990, 247, fig. 226; K. Mihovilić 2009, pl. III, pl. IV.

65 D. Yntema 1990, fig. 208, 9; fig. 217, 9; fig. 231, 9; fig. 243, 9a, 9b.

66 D. Yntema 1990, fig. 233, 27.

dekoracija na ulomku iz Sv. Stošije (T. 5: 20), postoji mogućnost da je pripadao posudi tipa askos. Radi se o širokim trakama i linijama izvedenim u crvenoj i crnoj boji. Unutar dviju horizontalno izvedenih tankih crnih linija nalazi se vertikalna kompozicija od naizmjenično postavljenih tankih crvenih linija, crnih mrežastih motiva i traka. Ulomak se datira u Ofanto II fazu zbog motiva izvedenih u crvenoj boji.

Na sljedeća dva ulomka (T. 5: 21, 22) primjećujemo motiv niza rombova ispunjenih mrežastim uzorkom. Taj motiv prepoznajemo iz Yntemine Ofanto II A faze.⁶⁶ Na jednom ulomku (T. 5: 22) vidimo horizontalno izvedenu traku crvene boje, prema kojoj ulomak odmah možemo datirati u Ofanto II fazu. Na drugom ulomku (T. 5: 21) crvene boje nema, ali ga smještamo u Ofanto II fazu zbog prisutnog motiva rombova.

U ovoj su fazi obodi kratera nešto veći, ali se i dalje ukrašavaju motivom zraka/girlandi koji je sada nešto drukčije izveden, odnosno prilagodio se obliku oboda tzv. *funnel* kratera uz intenzivnije korištenje crvene boje.⁶⁷ Na ulomku oboda iz Sv. Stošije (T. 6: 23) vidi se jedna tanka crvena linija ispod tri crne linije i iznad crnom bojom izvedene trake koja je dio motiva zraka, odnosno girlandi. Jedna tanka linija crvene boje može nam sugerirati da se zapravo radi o ranijoj Ofanto I fazi. Ipak, radi se o obliku oboda koji pripada tzv. *funnel* krateru koji se javlja u Ofanto II fazi.⁶⁸ Ulomak oboda (T. 6: 23) pronađen je zajedno sa sljedeća tri ulomka (T. 6: 24, 25, 26) u jami koja je bila ispunjena pepelom, grubom keramikom, kostima i kamenjem. To objašnjava crnu boju koju su ulomci poprimili zbog gorenja. Moguće je da su navedena četiri ulomka (T. 6) pripadala istom tzv. *funnel* krateru iz Ofanto II faze. No, nažalost, nije sačuvano dovoljno ulomaka za rekonstrukciju posude. Veći ulomak stijenke kratera (T. 6: 25) ukrašen je širokim trakama crne i crvene boje, ali vidimo i dio horizontalne zone gdje su se nizali motivi. Ulomak nije sačuvan u cijelosti pa ne možemo znati kakvi su se sve motivi nalazili na toj posudi, ali možemo biti sigurni da je pripadala Ofanto II fazi.

Velik broj ulomaka pronađenih u katedrali sv. Stošije nije bilo moguće sa sigurnošću smjestiti u određenu fazu zbog nedostataka elemenata i karakteristika koji bi nam pritom pomogli. Za ovaj rad izdvojeno je pet takvih ulomaka (T. 8). Posude tipa krateri/ole mogu imati visoke, vodoravno postavljene ručke.⁶⁹ Dva primjerka takvih ručki izdvojena su iz keramičke građe Sv. Stošije (T. 8: 31, 32). Prvi primjerak ručke (T. 8: 31) ukrašen je s dvije horizontalne trake između kojih se naizmjenično pojavljuju male kose

of the rim of the so-called *funnel* krater, with more intensive use of red paint.⁶⁷

On a rim fragment from St. Anastasia (Pl. 6: 23), a single thin red line with three black lines above it and a black band below it can be seen; together they form the ray/garland motif. This single red line could indicate that the fragment can actually be dated to the earlier Ofanto I phase. Nevertheless, a rim of such shape belongs to a so-called *funnel* krater, typical of the Ofanto II phase.⁶⁸ The rim fragment (Pl. 6: 23) was found in a pit filled with ash, coarse pottery, bones and rocks, together with the three following fragments (Pl. 6: 24, 25, 26). The black color of the fragments can be explained with fire they were exposed to. It is possible that these four fragments (Pl. 6) belonged to the same *funnel* krater from the Ofanto II phase. Unfortunately, we cannot reconstruct the vessel as not enough fragments have been preserved. The larger fragment of the krater wall (Pl. 6: 25) is decorated with wide black and red bands. Part of the horizontal zone containing a series of motifs can also be seen. As the fragment is not fully preserved, we cannot identify the motifs that once adorned the vessel, but we can positively date it to the Ofanto II phase.

Many of the fragments found at St. Anastasia's Cathedral cannot be positively dated to a particular phase because they lack elements and features required for it. Five such fragments (Pl. 8) are presented in this paper. The krater/olla-type vessels can have high, horizontally positioned handles.⁶⁹ Two specimens of such handles from the St. Anastasia pottery finds are presented here (Pl. 8: 31, 32). The first one (Pl. 8: 31) is decorated with two horizontal bands connected with small alternate slanting lines. An identical decoration can be seen on the Nesactium krater, dated to the Subgeometric phase I.⁷⁰ However, the St. Anastasia fragment cannot be dated to the same phase based on this analogy alone because such decoration is found on Daunian pottery handles from several phases. The second handle (Pl. 8: 32) is decorated with a horizontal line from which two sets of six small lines arise. This type of decoration was not introduced in this phase; it can be seen on the Nesactium vessels from the Subgeometric phase,⁷¹ on a handle fragment from Rat hillfort on the island of Brač⁷² and on the published fragments from Zadar, some of which are dated to the Middle Geometric phase.⁷³ This proves that such handle motif was used over a lengthy period, which is why this handle too cannot be dated without other features.

66 D. Yntema 1990, fig. 233, 27.

67 D. Yntema 1990, fig. 233, 38.

68 Proizvodnja kratera nastavlja se tijekom subgeometrijskih faza, no u Ofanto II krateri dobivaju veći ljevkastu obod, koji slični dimnjaku, pa se često u literaturi nazivaju *funnel* krateri, D. Yntema 1990, 250.

69 E. M. De Juliis 1977, tav. I: 4, 5.

67 D. Yntema 1990, fig. 233, 38.

68 Kraters were produced in all Subgeometric phases; the ones from the Ofanto II phase are characterized by a large funnel-shaped rim, which is why in literature they are often referred to as *funnel* kraters, D. Yntema 1990, 250.

69 E. M. De Juliis 1977, tav. I: 4, 5.

70 K. Mihovilić 2001, tab. 39: 12.

71 K. Mihovilić 2001, tab. 3: 3, 4.

72 V. Barbarić 2006, 58, fig. 11.

73 N. Condić, M. Vuković 2017, inv. no. P18076; M. Pešić 2017, pl. 3, 26. J 278; I. Škoro 2018, pl. 9: 38, 39.

crte koje spajaju dvije trake. Identičan ukras nalazi se na krateru iz Nezakcija koji datira u subgeometrijsku fazu I.⁷⁰ No samo na temelju te analogije ne možemo i ulomak ručke iz Sv. Stošije smjestiti u istu fazu, jer se dekoracija na ručkama daunijske keramike ponavlja tijekom više faza. Drugi primjerak ručke (T. 8: 32) ukrašen je vodoravnom linijom iz koje izlazi po šest malih crtica na dva mjesta. Takva dekoracija ručki nije ništa novo i već nam je poznata s nezakcijskih posuda iz subgeometrijske faze,⁷¹ s ulomka ručke s gradine Rat na Braču⁷² te s objavljenih ulomaka iz Zadra od kojih se neki datiraju u srednju geometrijsku fazu.⁷³ To nam dokazuje da se takav motiv na ručkama koristio tijekom duljeg perioda, pa ni ovu ručku ne možemo datirati bez drugih karakteristika.

Za dva ulomka (T. 8: 34, 35) s identičnom dekoracijom pronalazimo analogiju u ulomku sa Zemunika⁷⁴ te kod posuda iz Nezakcija.⁷⁵ No, kao i kod ulomka iz Zemunika, i navedenim ulomcima iz Sv. Stošije teško je precizno utvrditi kronološki okvir proizvodnje. Ipak, zbog ispunjenosti visećih trokuta možda je izglednije dataciju pripisati starijim fazama mat slikane keramike⁷⁶ nego subgeometrijskim fazama gdje motivi visećih trokuta nisu ispunjeni bojom te su izvedeni nešto drukčije.⁷⁷

Posljednji ulomak koji ćemo spomenuti gotovo je cijeli prekriven širokim horizontalnim trakama crne boje (T. 8: 33). U centru ulomka ipak su vertikalne trake i linije između kojih se u sredini nalaze tri para s po dvije horizontalne linije koje na neki način čine triglife. Motiv triglife čest je i javlja se od srednje geometrijske faze i kasnije,⁷⁸ stoga ni ovaj ulomak ne možemo preciznije datirati.

Nalazi keramike mješovitog tipa (*ceramica a fasce e di tipo misto*)

Sljedeću skupinu ulomaka (T. 7) pronađenih prilikom istraživanja Sv. Stošije možemo pripisati tzv. novim vazama (*Vasi Nuovi*), iako je danas prihvatljivije rabiti termin *banded wares* ili *ceramica a fasce (e di tipo misto)*, odnosno keramika mješovitog tipa ili keramika s trakama.⁷⁹ Riječ je zasebnoj keramičkoj kategoriji, proizvedenoj na lončarskom kolu s donekle sjajnim premazom, koja pod utjecajem grčkih kolonija zamjenjuje mat slikanu keramiku u srednjoj i južnoj

For two fragments (Pl.8: 34, 35) with identical decoration, an analogy can be found on a fragment from Zemunik⁷⁴ and on vessels from Nesactium.⁷⁵ However, just like for the Zemunik fragment, it is hard to establish the exact period in which the abovementioned St. Anastasia fragments were produced. Still, based on the fact that the suspended triangles are filled with paint, it is more likely that they belong to the earlier phases of the matt-painted pottery⁷⁶ and not to Subgeometric phases, because the triangles from these latter phases are not painted and are executed in a somewhat different manner.⁷⁷

The last fragment to be mentioned here is almost fully covered with wide horizontal black bands (Pl.8: 33). In the center of the fragment there are three pairs of horizontal lines forming a triglyph of a sort. The triglyph motif is typical of the Middel Geometric and later phases,⁷⁸ which is why this fragment, too, cannot be dated accurately.

Mixed-type Pottery (*ceramica a fasce e di tipo misto*) Finds

The following group of fragments (Pl.7) excavated at St. Anastasia can be associated with the so-called "new vases" (*vasi nuovi*), although a much more acceptable term for it today is "banded wares" or mixed-type pottery (*ceramica a fasce e di tipo misto*).⁷⁹ It is a separate category of pottery with a somewhat shiny coating, made on potter's wheel. Under the influence of Greek colonies, it replaced matt-painted pottery in central and southern Apulia around the mid-6th century BC. Around the second half of the 5th century – and not later than in the 4th century – it also appeared in Daunia, where its production became dominant over the production of subgeometric pottery.⁸⁰ These vessels were decorated with plain bands and horizontal lines, often including plant motifs between the lines. Brown to orange paint was mostly used for decoration. Kantharoi, jugs and ollas accounted for most of these vessels.⁸¹

Although belonging to a separate category of pottery, these vessels are important because they are often found together with the Daunian matt-painted pottery⁸² and, as such, serve as evidence of continuous ties with southern Italy – the ties that can also be followed in later periods of

70 K. Mihovilić 2001, tab. 39: 12.

71 K. Mihovilić 2001, tab. 3: 3, 4.

72 V. Barbarić 2006, 58, sl. 11.

73 N. Condić, M. Vuković 2017, inv. br. P18076; M. Pešić 2017, T. 3, 26. J 278; I. Škoro 2018, T. 9: 38, 39.

74 M. Čelhar, I. Borzić 2016, T. 13: 10.

75 K. Mihovilić 2001, tab. 1: 2, tab. 3: 4, tab. 10: 3.

76 D. Yntema 1990, fig. 203, 20; fig. 209, 36.

77 D. Yntema 1990, 239, fig. 220: 28–31; fig. 233, 35.

78 D. Yntema 1990, fig. 203, 12; fig. 209, 35.

79 Više od podrijetlu i distribuciji ovog tipa keramike vidjeti kod: K. Mihovilić 1996, T. 14/220–221, 223–228, 15, 16/238; 2013, 260–262, sl. 188; E. M. De Juliis 1997, 7–10; D. Yntema 1990, 333; V. Nizzo 2007, 275–276; M. Blečić Kavur 2015, 199; M. Čelhar, I. Borzić 2016, 76, T. 14, 1–3; I. Škoro 2018, 33–34; 2020, 80–81.

74 M. Čelhar, I. Borzić 2016, pl. 13: 10.

75 K. Mihovilić 2001, tab. 1: 2, tab. 3: 4, tab. 10: 3.

76 D. Yntema 1990, fig. 203, 20; fig. 209, 36.

77 D. Yntema 1990, 239, fig. 220: 28–31; fig. 233, 35.

78 D. Yntema 1990, fig. 203, 12; fig. 209, 35.

79 For more on the origin and distribution of this type of pottery, see K. Mihovilić 1996, pl. 14/220–221, 223–228, 15, 16/238; 2013, 260–262, fig. 188; E. M. De Juliis 1997, 7–10; D. Yntema 1990, 333; V. Nizzo 2007, 275–276; M. Blečić Kavur 2015, 199; M. Čelhar, I. Borzić 2016, 76, pl. 14, 1–3; I. Škoro 2018, 33–34; 2020, 80–81.

80 E. M. De Juliis 1997, 116; D. Yntema 1990, 341; 2017, 350.

81 E. M. De Juliis 1997, 116, fig. 129–131.

82 K. Mihovilić 1996, pl. XIV, 220–221, 223–228, pl. XV; pl. XVI, 238; 2013, 260, fig. 188; M. Čelhar, I. Borzić 2016, 76, pl. 14: 1–3; M. Pešić 2017, pl. 3: 21, 22, 23; I. Škoro 2018, 33–34, pl. 21, pl. 22; 2020, 80–81, pl. 9.

Apuliji oko sredine 6. stoljeća pr. Kr. Nešto kasnije, u drugoj polovini 5. st., a najkasnije tijekom 4. st. pr. Kr., pojavljuje se i na području Daunije gdje njezina proizvodnja počinje dominirati nad proizvodnjom subgeometrijske keramike.⁸⁰ Dekoracija na tim posudama jednostavno je koncipirana, a sastoji se od paralelnih traka i linija izvedenih smeđom ili narančastom bojom, između kojih se nerijetko javljaju i biljni motivi.

Kao najčešći oblici mogu se izdvojiti kantarosi, vrčevi i ole.⁸¹

Iako se radi o zasebnoj keramičkoj kategoriji, te su posude važan nalaz koji često prati nalaze daunijske mat slikane keramike⁸² te svjedoči o stalnim vezama s prostorom južne Italije, koje se mogu pratiti i dalje tijekom antike po drugim vrstama keramike. Stoga je jednako važno, ako je to moguće, objaviti navedene nalaze uz popratnu tipološku i kronološku obradu.

Ulomak oboda iz Sv. Stošije (T. 7: 27) pripadao je nekoj manjoj posudi. Gornja strana oboda ukrašena je s dvije mat slikane crvene trake, jednom debljom i jednom tanjom. Poblježe ispod oboda također je ukrašeno jednom horizontalnom trakom u crvenoj boji. Ulomak trakaste ručke (T. 7: 29) dekoracijom i oblikom sliči onoj na vrču iz nezakijске grobnice istražene 1981. godine.⁸³ Sljedeći ulomak (T. 7: 28) pripadao je posudi koja je bila ukrašena debelom horizontalnom trakom crne boje, koja je s donje strane omeđena jednom linijom crvene boje, a koju zatim prate još dvije takve crvene linije. Međutim, osim horizontalnih traka tu posudu ukrašavali su i biljni motivi koji najviše podsjećaju na one iz Listata faze.⁸⁴ No fitomorfni ukrasi javljaju se još u Ofanto IIB fazi,⁸⁵ ali i kod keramike mješovitog tipa.⁸⁶ S obzirom na činjenicu da je keramika Listata faze do sada zabilježena samo u dolini Ofanto, navedeni ulomak pripisat ćemo također keramici mješovitog tipa. Isto možemo zaključiti i za drugi ulomak iz Sv. Stošije koji na sebi ima prisutne biljne motive izvedene u crvenoj boji (T. 7: 30).

RASPRAVA

Analizirajući keramičku građu pronađenu u prapovijesnim slojevima zadarske katedrale, prikupljena su čak 832 ulomka koja se pripisuju južnoitalskoj mat slikanoj keramici i tzv. novim vazama, odnosno keramici mješovitog tipa (*ceramica a fasce e di tipo misto*). Sljedeći korak bio je pokušati determinirati oblike posude te ih datirati u pripadajuće faze razvoja s pomoću slikovnih obrazaca.

the antiquity thanks to other types of pottery. It is therefore equally important to publish these finds and their typological and chronological analyses, if possible.

The rim fragment from St. Anastasia (Pl. 7: 27) belonged to a smaller vessel. The rim's upper part is decorated with two matt-painted red bands, one thicker and the other thinner. The area below the rim is decorated with a single red horizontal band. The decoration on the strap handle (Pl. 7: 29) and its shape remind of the jug found in a Nesactium tomb excavated in 1981.⁸³ The next fragment (Pl. 7: 28) belonged to a vessel adorned with a thick black horizontal line bordered on its lower side with a red line followed by two more red lines. The decoration of this vessel also included plant motifs very similar to those typical of the Listata phase.⁸⁴ Such phytomorphous decoration is also typical of the Ofanto IIB phase,⁸⁵ as well as of the mixed-type pottery.⁸⁶ Since the Listata phase pottery has only been recorded in Ofanto Valley, we will classify this fragment as mixed-type pottery. The same can be concluded for another St. Anastasia fragment (Pl. 7: 30), which contains red-painted plant motifs.

DISCUSSION

The analysis of the pottery found in the prehistoric layers of Zadar cathedral comprised as many as 832 fragments associated with South Italian matt-painted pottery and so-called "new vases" and mixed-type pottery (*ceramica a fasce e di tipo misto*). The next step was to try to determine the shapes of the vessels and date them to particular phases of their development based on the patterns found on them.

In Eastern Adriatic, kraters/ollas, jugs and askoi account for most of this pottery; other types of Daunian matt-painted vessels are very rare.⁸⁷ Of all the pottery finds, the fragments identified as belonging to kraters account for only 8.4%, those belonging to jugs 1.6%, and those belonging to askoi merely 0.6%. But the fragments that could not be positively identified as belonging to particular types of vessels account for as much as 89% of all the pottery finds (Fig. 3).

On more than a half of the pottery fragments examined, decoration is very poorly preserved or not preserved at all. This makes it hard to analyze this pottery typologically and chronologically because such analyses largely depend on the condition of the decorative elements. When the Daunian matt-painted pottery was analyzed in order to establish the phases they belonged to, it turned out that as many as 81% of the fragments were not possible

80 E. M. De Juliis 1997, 116; D. Yntema 1990, 341; 2017, 350.

81 E. M. De Juliis 1997, 116, fig. 129–131.

82 K. Mihovilić 1996, T. XIV, 220–221, 223–228, T. XV; T. XVI, 238; 2013, 260, sl. 188; M. Čelhar, I. Borzić 2016, 76, T. 14:1–3; M. Pešić 2017, T. 3: 21, 22, 23; I. Škoro 2018, 33–34, T. 21, T. 22; 2020, 80–81, T. 9.

83 K. Mihovilić 1996, T. XIV, 228.

84 D. Yntema 1990, fig. 258, 3.

85 D. Yntema 1990, 265; fig. 245, 4, 25.

86 E. M. De Juliis 1997, 116.

83 K. Mihovilić 1996, pl. XIV, 228.

84 D. Yntema 1990, fig. 258, 3.

85 D. Yntema 1990, 265; fig. 245, 4, 25.

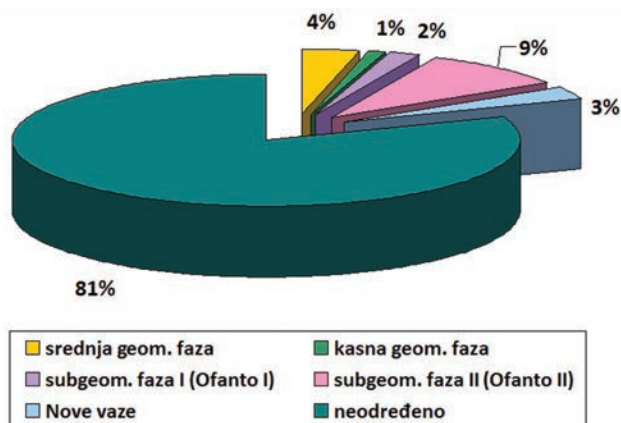
86 E. M. De Juliis 1997, 116.

87 Š. Batović 1976, 61; E. M. De Juliis 1977, 86; M. Čelhar, I. Borzić 2016, 74.

Na prostoru istočnog Jadrana zastupljeni su većinom krateri/ole, vrčevi i askosi, dok su ostali oblici daunijske mat slikane keramike veoma rijetki.⁸⁷ U cjelokupnoj keramičkoj građi krateri su prepoznati na svega 8,4 % ulomaka, vrčevi na 1,6 %, zdjele na 0,6 %, a posude tipa askos zastupljene su sa samo 0,4 % ulomaka. Ipak, najviše je onih ulomaka kod kojih se nije moglo sa sigurnošću odrediti o kojem se točno obliku posude radi, njih čak 89 % (Sl. 3).

U pregledanoj keramičkoj građi, na više od polovice ulomaka dekoracija je vrlo loše sačuvana ili uopće nije prisutna. Takva situacija poprilično otežava atribuciju keramike koja pretežito ovisi o sačuvanosti dekorativnih elemenata. Analiza prisutnosti različitih faza daunijske mat slikane keramike pokazala je da je čak 81 % ulomaka neodredivo. Zbog njihove fragmentiranosti i nedostataka karakterističnih elemenata nije bilo moguće odrediti kojoj fazi pripadaju (Sl. 4).

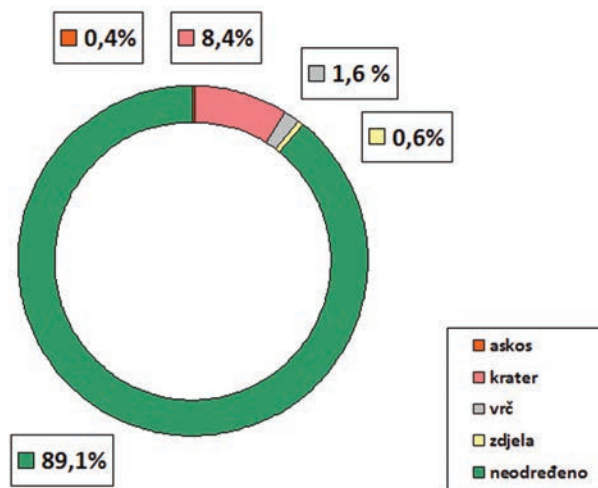
Sljedeća grupa najbrojnije keramičke građe ona je iz subgeometrijske II faze, kojoj možemo pripisati 9 % ulomaka. To je bio slučaj i kod analize južnoitalske mat slikane keramike pronađene na zadarskom poluotoku tijekom istraživanja do 90-ih godina 20. stoljeća.⁸⁸ No ponavljamo da su ulomci iz te faze najbrojniji ne zato što se u tom razdoblju njihov uvoz postupno povećava, već zato što je ulomke iz te faze najlakše prepoznati po slobodnijoj upotrebi crvene boje.⁸⁹ Srednja geometrijska faza zastupljena je sa 4 % ulomaka, nove vaze zastupljene su sa 3 % primjeraka, subgeometrijska faza I sa 2 % primjeraka i kasna geometrijska faza sa samo 1 % primjeraka.

Slika 4. Postotak zastupljenosti faza daunijske mat slikane keramike.

Figure 4. Percentages of different phases of Daunian matt-painted pottery among the St. Anastasia finds.

izradila / made by: I. Škoro

Slika 3. Postotak zastupljenosti oblika daunijske mat slikane keramike.

Figure 3. Percentages of different Daunian matt-painted pottery vessels among the St. Anastasia finds.

izradila / made by: I. Škoro

to associate with a particular phase because they were too small and lacked distinctive features (Fig. 4).

The next most numerous group of pottery finds is the one associated with the Subgeometric phase II, accounting for 9% of the fragments. This was also the case with the analysis of the South Italian matt-painted pottery excavated on Zadar Peninsula by the 1990s.⁸⁸ But, again, there are more fragments from this phase than from any other one – not because the import of such vessels had gradually increased in that period but because the fragments from this phase are easily recognized by the somewhat unrestricted use of red paint.⁸⁹ Of the total number of fragments, the ones from the Middle Geometric phase account for 4%, “new vases” account for 3%, those from the Subgeometric phase I account for 2%, and the specimens from the Late Geometric phase account for only 1%.

When the fragments were analyzed in order to establish the particular vessels and phases of the Daunian matt-painted pottery they belonged to, a large percentage of them were unidentifiable due to the poor condition of the city’s prehistoric layers and the fact that the site was of a settlement type. Unlike grave goods, which often include fully preserved tableware (unless there had been subsequent interventions), the pottery found in settlements is always prone to settlement-related processes. This is why the pottery found in a settlement context is almost always very fragmented and is hard to be analyzed typologically and

87 Š. Batović 1976, 61; E. M. De Juliis 1977, 86; M. Čelhar, I. Borzić 2016, 74.

88 Ulomci iz Ofanto II faze ističu se kao druga najbrojnija skupina ulomaka s čak 23 % prisutnosti u cjelokupnoj pregledanoj keramičkoj građi; I. Škoro 2018, sl. 33; 2020, 82, sl. 2.

89 I. Škoro 2020, 82.

88 The fragments from the Ofanto II phase constitute the second largest group of fragments, accounting for as much as 23% of the overall pottery finds analyzed; I. Škoro 2018, fig. 33; 2020, 82, fig. 2.

89 I. Škoro 2020, 82.

Veliki postotci neodredivih ulomaka pri analizi zastupljenosti određenih oblika i pojedinih faza daunijske mat slikane keramike rezultat su loše očuvanosti prapovijesnih slojeva grada, ali su vezani i za sam naseobinski karakter lokaliteta. Za razliku od grobnih cjelina gdje se dobrim dijelom nalazi cjelovito posuđe, ako nije došlo do naknadnih intervencija, keramika pronađena u naseljima uvijek je podložna utjecaju naseobinskih procesa. Zbog toga se keramika pronađena u naseobinskom kontekstu gotovo uvijek pronalazi u iznimno fragmentiranom stanju te ju je teško tipološki i kronološki odrediti. Zadar, grad koji živi kontinuirano od prapovijesti do danas, tu svakako nije iznimka i često se prilikom istraživanja na zadarskom poluotoku susrećemo s prapovijesnim slojevima koji su uništeni ili poremećeni gradnjama u kasnijim povijesnim razdobljima.⁹⁰

Za kraj treba istaknuti koliko su te posude bile dragocjene stanovnicima željeznodobnog Zadra, čemu svjedoče i tragovi popravljivanja koji se prepoznaju u obliku malih perforacija na ulomcima. Perforacije su označavale mjesta krpanja, odnosno ponovnog vezivanja popravljenih posuda.⁹¹ Iz korpusa pregledane keramičke građe s istraživanja Sv. Stošije, perforacije su primijećene na ukupno 11 ulomaka uključujući i već spomenutu ručku iz Ofanto II faze (T. 5: 18).

ZAKLJUČAK

Južnoitalska mat slikana keramika predstavlja prvi fenomen velikog izvoza keramike koja nije helenskog podrijetla, s velikim uspjehom i izvan svog matičnog područja. Jedan je od najranijih importa koji potvrđuje intenzivne kontakte između zajednica unutar jadranskog bazena i njegova zaleđa te označava kulturne, gospodarske i prije svega društvene odnose dviju jadranskih obala u željeznom dobu.⁹²

Daunijsku mat slikanu keramiku ne nalazimo u istom omjeru na cijelom prostoru istočnog Jadrana, dijelom zbog manjka istraživanja i objave materijala, a dijelom zbog toga što veze s pojedinim dijelovima nisu bile jednako intenzivne. Ipak, najviše materijala zasad je pronađeno na području Histra i Liburna.⁹³ Na histarskom području daunijska keramika većinom je sačuvana u grobovima,⁹⁴

chronologically. Due to its continuous existence from pre-history to the present day, Zadar is no exception here; when excavations are carried out on its peninsula, it is often found that the prehistoric layers were destroyed or disturbed by construction work in subsequent historical periods.⁹⁰

And finally, we should point out how valuable these vessels were to Zadar's inhabitants in the Iron Age; the traces of repairs – small perforations on the fragments – can be seen as evidence of it. These perforations indicate the spots where the vessels were tinkered or joined together after repair.⁹¹ Such perforations can be seen on 11 fragments of the examined St. Anastasia pottery finds, including the already mentioned handle from the Ofanto II phase (Pl. 5: 18).

CONCLUSIONS

South Italian matt-painted pottery is the first recorded phenomenon of successful large-scale export of non-Hellenic pottery from the place of its origin. It also represents one of the earliest cases of import evidencing intensive contacts between the communities of the Adriatic Basin and its hinterland and reflecting the cultural, economic and – above all – social relations of the two Adriatic coasts in the Iron Age.⁹²

The finds of the Daunian matt-painted pottery are not equally distributed throughout the Eastern Adriatic – partly because of insufficient excavations and publishing of the finds and partly due to the fact that not all the regions were equally connected. However, most of this pottery was found in the areas once populated by the Histri and Liburni.⁹³ On the Histrian territory, the Daunian pottery is mostly found in graves.⁹⁴ Among the Liburni, however, the practice of leaving pottery as grave goods was not common.⁹⁵ So far, Liburnian pottery finds have almost always come from the settlement context. As most of them are small and very fragmented, it is usually hard – almost impossible – to associate them accurately with a particular decoration phase or particular type of vessel.⁹⁶

90 J. Vučić 2007, 409–410; 2019, 53–54; N. Čondić 2010, 28; N. Čondić, M. Vuković 2017, 43; I. Škoro 2018, 40–43; 2020, 82–83.

91 Popravljanje posuda dokumentirano je na daunijskim askosima iz Nezakcija: K. Mihovilić 2009, 49; ali i na već objavljenim ulomcima iz Zadra; I. Škoro 2018, 57; 2020, 83–84, sl. 4, T. 4: 24; T. 5: 26, 27; te na onima izloženim u stalnom postavu Arheološkog muzeja Zadar.

92 Š. Batović 1976, karta 5; 1979, 24; E. M. De Juliis 1977, carta C; I. Škoro 2020, 84–87.

93 Š. Batović 1972; E. M. De Juliis 1977, 86; K. Mihovilić 2013; M. Čelhar. I. Borzić 2016; N. Čondić, M. Vuković 2017; I. Škoro 2018.

94 Daunijska keramika s prostora notranjske, doljenjske i histarske skupine dobro je poznata te tipološki kronološki determinirana zahvaljujući nizu objava. Većinom se nalazi u grobovima. D. Glogović 1979; K. Mihovilić 1996; 2001; P. Turk, I. Murgelj 2008, 170–171; iako novija istraživanja u Istri pokazuju da je zastupljena i u naseobinskom kontekstu; D. Matošević, K. Mihovilić 2004.

90 J. Vučić 2007, 409–410; 2019, 53–54; N. Čondić 2010, 28; N. Čondić, M. Vuković 2017, 43; I. Škoro 2018, 40–43; 2020, 82–83.

91 Tinkering was recorded on the Daunian askoi from Nesactium: K. Mihovilić 2009, 49; as well as on the already published Zadar fragments; I. Škoro 2018, 57; 2020, 83–84, fig. 4, pl. 4: 24; pl. 5: 26, 27; and on those on permanent display in Archaeological Museum Zadar.

92 Š. Batović 1976, map 5; 1979, 24; E. M. De Juliis 1977, carta C; I. Škoro 2020, 84–87.

93 Š. Batović 1972; E. M. De Juliis 1977, 86; K. Mihovilić 2013; M. Čelhar. I. Borzić 2016; N. Čondić, M. Vuković 2017; I. Škoro 2018.

94 The Daunian pottery finds from Inner and Lower Carniola and Histria are well-known and its typological and chronological analyses are well-published. This pottery is mostly found in graves. D. Glogović 1979; K. Mihovilić 1996; 2001; P. Turk, I. Murgelj 2008, 170–171; however, in Istria, some specimens of this pottery have recently been found in the settlement context, too; D. Matošević, K. Mihovilić 2004.

95 With the exception of a few examples in Nin and Zaton; D. Glogović 1989, 37; Š. Batović 1973, 401–402.

96 This was confirmed by the analysis of the recently published South Italian matt-painted pottery from Zadar Peninsula; I. Škoro 2020, 82–84.

ali kod Liburna praksa polaganja keramike u grobove nije uobičajena.⁹⁵ Dosad poznati nalazi daunijske keramike s područja Liburnije gotovo uvijek potječu iz naseobinskog konteksta te se uglavnom radi o manjim i necjelovitim fragmentima koje je ponekad teško ili gotovo nemoguće precizno pripisati određenoj fazi ukrašavanja ili određenom tipu posude.⁹⁶

To nam još jednom potvrđuje situacija iz Sv. Stošije gdje čak 81 % građe nije bilo moguće tipološki i kronološki precizno odrediti. Dio fragmenata bilo je nemoguće kronološki i tipološki determinirati jer nisu ukrašeni ili na njima nije prisutno dovoljno karakterističnih slikovnih elemenata koji bi nam pomogli otkriti o kakvoj se točno posudi radilo i kojoj je fazi ona pripadala. Treba imati na umu da u starijim fazama razvoja daunijske mat slikane keramike čak više od polovice posude uglavnom i nije imalo prisutne dekoracije te postoji velik broj takvih ulomaka.

Fragmentiranost ulomaka nije neuobičajena situacija s obzirom na karakter lokaliteta, ne samo u slučaju Sv. Stošije nego za prostor cijelog zadarskog poluotoka, koji je tijekom prošlosti bio podložan utjecaju intenzivnih naseobinskih procesa. Zbog geoloških promjena u proteklim tisućljećima prapovijesni slojevi Zadra danas se uglavnom nalaze ispod razine mora. No na pojedinim nalazištima uspjeli su se sačuvati debeli predrimski slojevi koji svjedoče o dinamičnom životu liburnskog Zadra. Najstariji slojevi sadrže obilje arheološkog materijala, većinom ulomaka keramike korištene u svakodnevnom životu, ali i one luksuzne, uvezene s prostora južne Italije i Grčke. Datacija predmetne keramičke građe, zbog stanja u kojem je zatečena, može se izvršiti isključivo prema tipološkim svojstvima i analogijama s drugim nalazištima.⁹⁷ Takvi ulomci daunijske mat slikane keramike zasad su dokumentirani na nekoliko bliskih lokacija na zadarskom poluotoku (Karta 1), ali i izvan njega.⁹⁸

Presudna za razvoj liburnskog Zadra svakako je bila trgovačka aktivnost koja se očituje u velikoj količini uvozne keramike koja se pronalazi u svim dosad istraženim naseobinskim slojevima.⁹⁹ Stoga je neizmjereno važno publicirati nalaze, u ovom slučaju daunijske keramike s odgovarajućom tipološkom i kronološkom atribucijom, jer time pridonosimo ne samo boljem poznavanju života koji su vodile željeznodobne zajednice koje su obitavale na Jadranu već i boljem uvidu u kontakte koje su održavale

The fact that carrying out typological and chronological analyses was not possible for as much as 81% of the St. Anastasia finds can be seen as yet another confirmation of this. Some of the fragments could not be determined typologically and chronologically because they either lacked decoration or sufficient quantity of distinctive patterns that could help us establish to what phases and types of vessels they belonged. It should be kept in mind that more than half of the vessels dated to the earlier phases of the Daunian matt-painted pottery lack decoration and that fragments of such vessels are very numerous.

The fragmented nature of these finds is not uncommon, given the nature of the sites they were found at – not just St. Anastasia but also the entire Zadar Peninsula, which was in the past affected by intensive settlement-related processes. As a result of geological changes in the past millennia, most of Zadar's prehistoric layers are nowadays located below the sea level. However, thick pre-Roman layers bearing witness to the dynamic life of the Liburnian Zadar have been preserved at some sites. The earliest among these layers contain ample archaeological finds – mostly fragments of the pottery used in everyday life but also of the luxurious pottery imported from southern Italy and Greece. Due to its poor condition, this pottery can be dated only on the basis of its typological characteristics and analogies with other sites.⁹⁷ Such fragments of the Daunian matt-painted pottery have been recorded at several sites on Zadar Peninsula (all close to each other) (Map 1), but also outside it.⁹⁸

Crucial for the development of the Liburnian Zadar was trade, which is evidenced by the large quantities of imported pottery found in all settlement layers excavated so far.⁹⁹ This is why it is of utmost importance that finds – in this case, the Daunian pottery – be published with accompanying typological and chronological analyses. This increases not only our knowledge of the life of the Iron Age communities in the Adriatic but also of their contacts with the communities of the Western Adriatic. Particularly in the case of Zadar as Liburnia's trading center.

All the Daunian pottery finds from Zadar published so far with accompanying chronological analyses, including this paper, show the presence of the South Italian matt-painted pottery going back as far as to the earliest Middle Geometric phase – in other words, to the late 9th and 8th centuries BC.¹⁰⁰ Unfortunately, there have still been no

95 Izuzetak je nekoliko primjera u Ninu i Zatonu; D. Glogović 1989, 37; Š. Batović 1973, 401–402.

96 Isto potvrđuje i analiza nedavno objavljene južnoitalske mat slikane keramike sa zadarskog poluotoka; I. Škoro 2020, 82–84.

97 Š. Batović 1964, 37–38; 1968, 174; 1968a, 293–294. Tamo gdje su sonde istražene u cijelosti, dobivena je stratigrafija od željeznog doba pa do danas u debljini od 1 do 5 metara, pri čemu se prapovijesni sloj javlja u debljini od 20 do 80 cm; N. Čondić 2010, 28; N. Čondić, M. Vuković 2017, 43–47; I. Škoro 2020, 71.

98 Poput onih pronađenih na lokaciji Relja 1989. godine, Z. Brusić, S. Gluščević 1991, 19–21; Z. Brusić 2001, 48; S. Gluščević 2005, 330.

99 N. Čondić, M. Vuković 2017, 32–33; I. Škoro 2018, 37–44; 2020, 71–72.

97 Š. Batović 1964, 37–38; 1968, 174; 1968a, 293–294; The fully researched trenches have yielded 1–5 meters thick stratigraphies spanning the Iron Age and the present day. The prehistorical layer in them is 20–80 centimeters thick; N. Čondić 2010, 28; N. Čondić, M. Vuković 2017, 43–47; I. Škoro 2020, 71.

98 Such as the ones found at Relja site in 1989, Z. Brusić, S. Gluščević 1991, 19–21; Z. Brusić 2001, 48; S. Gluščević 2005, 330.

99 N. Čondić, M. Vuković 2017, 32–33; I. Škoro 2018, 37–44; 2020, 71–72.

100 N. Čondić, M. Vuković 2017, 74–83; M. Pešić 2017, 17–18, pl. 3: 22, 21, 23, 24, 25, 26; I. Škoro 2018, 2020.

Karta 1. Satelitska snimka zadarskog poluotoka s označenim lokacijama pronalaska južnoitalske mat slikane keramike

(1. Kompleks samostana i crkve Sv. Marije, 2. Zgrada socijalnog osiguranja, 3. Komunalna banka, 4. Sonda južno od Samostana sv. Frane, 5. Istočni kut foruma, 6. Kapitolij, 7. Dvorište bogoslovnog sjemeništa, 8. Gradska straža, 9. Katedrala sv. Stošije, 10. Samostanski sklop sv. Nikole)

Map 1. Satellite image of Zadar Peninsula with designated sites of South Italian matt-painted pottery finds

(1. St. Mary's Church and Monastery complex, 2. Social Insurance Administration Building, 3. Communal Bank, 4. Trench south of St. Francis' Monastery, 5. Forum, eastern corner, 6. Capitolium, 7. Theological Seminary courtyard, 8. City Guard Building, 9. St. Anastasia's Cathedral, 10. St. Nicholas' Monastery)

izvor / source: ARKOD – Preglednik (3. ožujka 2020.)
obradila / edited by: I. Škoro

44 s drugim zajednicama na zapadnoj jadranskoj obali. Posebno u slučaju Zadra, koji se vodi kao trgovačko središte Liburnije.

Dosadašnje objave daunijske keramičke građe iz Zadra s odgovarajućim kronološkim atribucijama, uključujući i ovaj rad, pokazuju prisutnost južnoitalske mat slikane keramike od najranije srednje geometrijske faze, odnosno od kasnog 9. i 8. stoljeća pr. Kr.¹⁰⁰ Nažalost, još uvijek izostaju nalazi rane geometrijske faze koja je zasad dokumentirana samo na srednjodalmatinskom prostoru.¹⁰¹ Ako se na zadarskom poluotoku nastave istraživanja koja će ići do kamena živca, sigurno će biti i još nalaza južnoitalske mat slikane keramike, moguće i one iz rane geometrijske faze.

Iz svega navedenog zaključujemo da je uvoz materijala iz južne Italije kontinuirano trajao tijekom cijelog željeznog doba, samo je dolazilo do promjene mode, odnosno repertoara posuda. S dolaskom Grka na prostor gornjeg Jadrana ne prekidaju se trgovački kontakti između dviju jadranskih obala. Daunijske loptaste kraterne u helenističko vrijeme polako zamjenjuju crvenofiguralni apulski zvonoliki krateri i Gnathia keramika.¹⁰²

finds from the Early Geometric phase; such finds have only been recorded in Central Dalmatia.¹⁰¹ If the excavations on Zadar Peninsula are continued all the way to the bedrock, we can certainly expect more finds of the South Italian matt-painted pottery, possibly even that from the Early Geometric phase.

All the above leads to the conclusion that South Italian pottery was continually imported throughout the Iron Age – only the vessel repertoire was changing with the fashion of the day. The arrival of the Greeks to the Upper Adriatic did not interrupt the trade between the Western and Eastern Adriatic. During the Hellenistic period, Daunian globular kraters were gradually replaced by Apulian red-figure bell-shaped kraters and *Gnathia* pottery.¹⁰²

100 N. Čondić, M. Vuković 2017, 74–83; M. Pešić 2017, 17–18, T. 3: 22, 21, 23, 24, 25, 26; I. Škoro 2018, 2020.

101 N. Petrić 1999, 43–46, T. I–II, T. III, 1.

102 L. Šešelj 2010, 510; M. Miše 2012, 237; K. Mihovilić 2013, 274.

101 N. Petrić 1999, 43–46, pl. I–II, pl. III, 1.

102 L. Šešelj 2010, 510; M. Miše 2012, 237; K. Mihovilić 2013, 274.

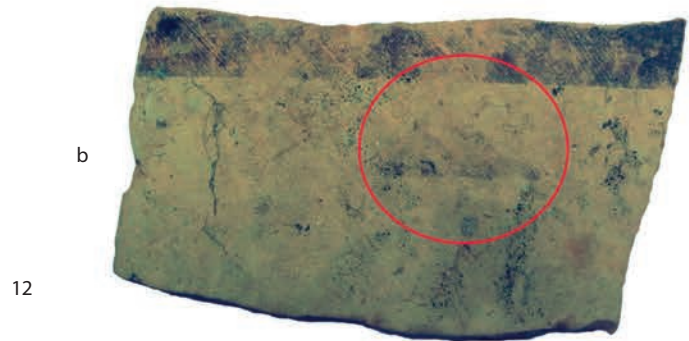

b

1

13

48

14

15

16

17

49

19

20

21

22

50

23

24

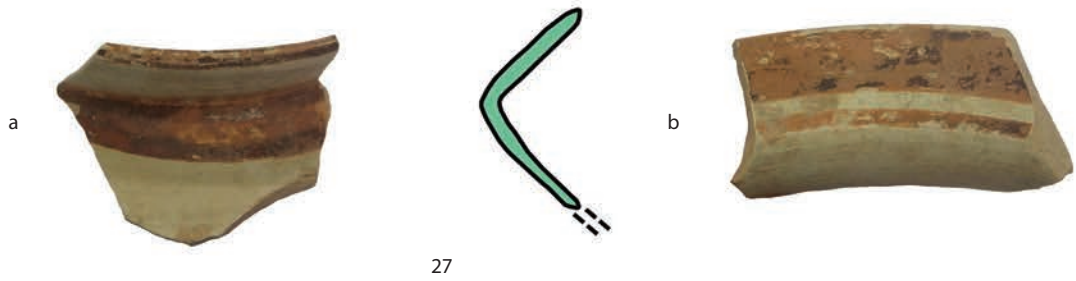

25

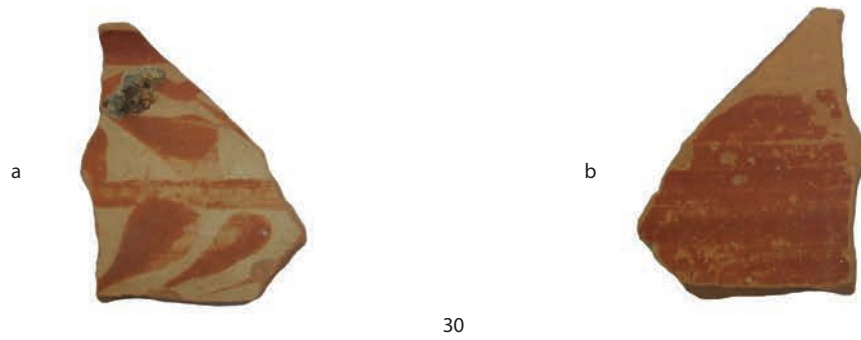

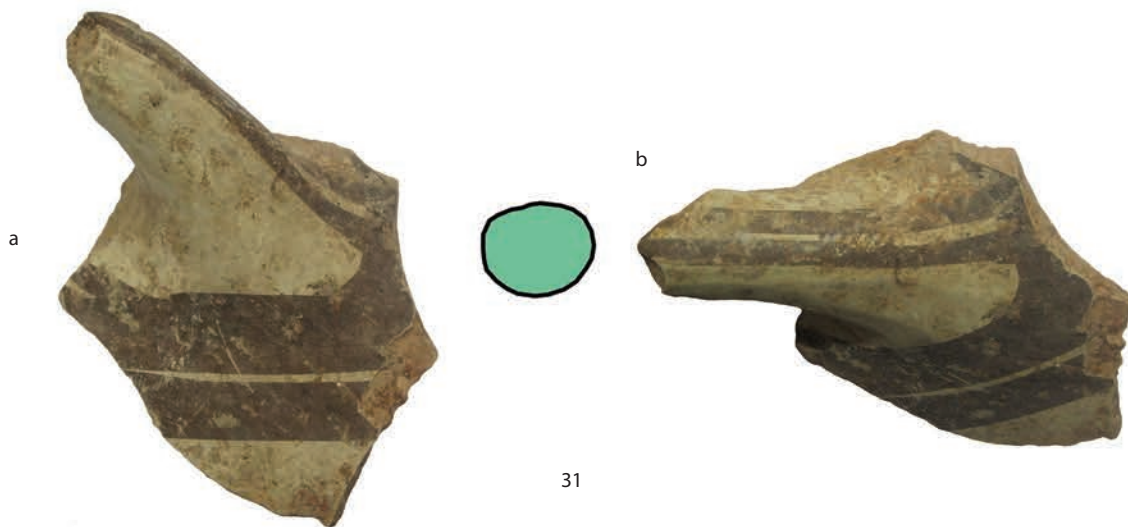
26

51

31

52

32

33

34

35

Literatura / Bibliography

- Barbarić, V. 2006 – Nekropola u Vičjoj luci i gradina Rat na otoku Braču – nova razmatranja, *VAPD* 99, 43–62.
- Batović, Š. 1964 – Zadar – liburnsko naselje, *Arheološki pregled* 6/1964, Beograd, 36–39.
- Batović, Š. 1968 – Novija istraživanja prapovijesnog Zadra, *Radovi Instituta JAZU u Zadru* XV, Zadar, 171–182.
- Batović, Š. 1968a – Rad Arheološkog muzeja u Zadru u 1965. i 1966. godini, *Diadora* 4, Zadar, 281–306.
- Batović, Š. 1970 – Istraživanje liburnskog naselja u Ninu 1969. godine, *Diadora* 5, Zadar, 33–48.
- Batović, Š. 1972 – *Apulska keramika na istočnoj jadranskoj obali*, Zadar.
- Batović, Š. 1973 – *Nin e l'Italia meridionale nell'ete del ferro*, *Archivio st. pugliese*, XXVI, fasc. III-IV, Bari, 329–421.
- Batović, Š. 1976 – Le relazioni culturali tra le sponde adriatiche nell'eta del Ferro, *Jadranska obala u Protohistoriji*, Zagreb, 11–93.
- Batović, Š. 1979 – Uvod u željezno doba na našem primorju, *Radovi: Razdio društvenih znanosti 1978/1979*, br. 8, Zadar, 23–40.
- Batović, Š. 1980 – Istraživanje prapovijesti u Bribiru, *Diadora* 9, Zadar, 55–77.
- Blečić Kavur, M. 2015 – *Povezanost perspektive. A coherence of perspective*, Založba Univerze na Primorskem Koper.
- Brusić, Z., Gluščević, S. 1991 – Zadar, rimska nekropola, *Obavijesti* 23/1, 19–21.
- Brusić, Z. 2001 – Rezultati prapovijesnih istraživanja na Relji u sklopu izgradnje Trgovinskog centra, *Iskoni beslovo, Zbornik radova o glagoljici, glagoljašima zadarskog kraja i crkvi svetog Ivana Krstitelja*, Zagreb, 45–49.
- Borzić, I. et al. 2017 – *Grad mrtvih nad poljem života: nekropola gradinskog naselja Kopila na otoku Korčuli*, Zadar, Muzej antičkog stakla.
- Čelhar, M., Borzić, I. 2016 – Gradina u Zemunik Donjem – nalazi željeznog i rimskog doba, *Zemunik u prostoru i vremenu*, Sveučilište u Zadru, Zadar, 68–117.
- Čondić, N. 2010 – Liburnski grobovi na zadarskom poluotoku / Liburnian graves in Zadar (on the peninsula), *Diadora* 24, Zadar, 27–55.
- Čondić, N., Vuković, M. 2017 – U temeljima grada. Iz arheoloških slojeva liburnskog Zadra / In the City's Foundations. The Archaeological Layers of the Liburnian Zadar, *Katalozi i monografije* 27, Arheološki muzej Zadar, Zadar.
- De Juliis, E. M. 1977 – *La Ceramica geometrica della Daunia*, Firenze.
- De Juliis, E. M. 1997 – *Mille anni di ceramica in Puglia*, Bari.
- D'eroles, M. C. 2006 – Itinerari e scambi nell'Adriatico preromano (VIII – V sec. a.C.), *Les routes del' Adriatique antique: geographie et economie: actes de la Table ronde du 18 au 22 septembre 2001 / Putovi antičkog Jadrana: geografija i gospodarstvo: radovi s Okruglog stola održanog u Zadru od 18. do 22. rujna 2001 / textes reunis par Slobodan Čače*, Anamarija Kurilić er Francis Tassaux, Bordeaux – Zadar, 91–104.
- Gluščević, S. 2005 – *Zadarske nekropole od 1. do 4. stoljeća: organizacija groblja, pogrebni obredi, podrijetlo, kultura, status i standard pokojnika*, doktorska disertacija, Zadar.
- Glogović, D. 1979 – Nalazi geometrijske keramike iz Daunije na području Istre. *Histria archaeologica* 10/1, Pula, 57–84.
- Glogović, D. 1989 – *Prilozi poznavanju željeznog doba na sjevernom Jadranu. Hrvatsko primorje i Kvarnerski otoci*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za arheologiju, Zagreb.
- Herring E. 1998 – *Explaining Change in the Matt-Painted Pottery of Southern Italy. Cultural and social explanations for ceramic development from the 11th to the 4th centuries B.C.*, BAR International Series 722.
- Kirigin, B., Johnston, A., Vučetić, M., Lušić, Z. 2009 – Palagruža – The Island of
- Diomedes – and Notes on Ancients Greek Navigation in The Adriatic, *A Connecting Sea: Maritime Interaction in Adriatic Prehistory*, BAR International Series 203, ur. S. Forenbafer, Oxford, 137–155.
- Kukoč, S. 2018 - Koncept Sunčeva krajolika: Prilog ikonografiji i simboli autohtonog geometrijskog slikarstva na keramici južne Italije iz 12./11. – 4./3. st. pr. Kr., *Archaeologia Adriatica* 12, 211-287.
- Lisičar, P. 1973 – Cenni sulla ceramica antica, *Archaeologia Iugoslavica* XIV, Beograd, 3–27.
- Marjan, B. 2000 – Željezno doba na južnojadranskom području (istočna Hercegovina, južna Dalmacija), *VAHD*, sv. 93, Split, 7–199.
- Mastronuzzi, G., 2009 – *La Puglia dall'età del Ferro alla conquista romana: aspetti dell'identità culturale e contatti con la penisola balcanica*, *Adriatico di Molte Genti. Novita archeologiche tra Veneto, Marche, Abruzzo e Puglia*, Ravenna, maggio 2008, Bologna, 74–109. Matošević, D., Mihovilić, K. 2004 – *Prapovijesni nalazi na Trgu G. Matteottija u Rovinju*, Rovinj.
- Mazzei, M. 2010 – *I Dauni. Archaeologia dal IX al V secolo a.C.*, Foggia.
- Mihovilić, K. 1996 – Nezakcij: Nalaz grobnice 1981. godine, *Monografije i katalozi* br. 6, Arheološki muzej Istre, Pula.
- Mihovilić, K. 2001 – Nezakcij: Prapovijesni nalazi 1900. – 1953., *Monografije i katalozi* br. 11, Arheološki Muzej Istre, Pula.
- Mihovilić, K. 2009 – Daunijski askosi iz Nezakcija, *Histria archaeologica* 40, Pula, 45–57.
- Mihovilić, K. 2013 – Histri u Istri, *Monografije i katalozi* br. 23, Arheološki muzej Istre, Pula.
- Miše, M. 2012 – Trgovački kontakti dvaju jadranskih obala krajem 4. i u 3. st. pr. Kr. na primjeru slikane keramike. *Histria Antiqua* 21/2012, 231–240.
- Nizzo, V. 2007 – Le produzioni ceramiche indigene e di tipo misto di area apula, *Il Museo delle Antichità Etrusche e Italiane. II. Dall'incontro con il mondo greco alla romanizzazione*, ur. M. G. Benedettiini, Roma, 273–325.
- Pešić, M. 2017 – Keramički nalazi željeznog doba iz kompleksa sv. Nikole, *Sveti Nikola u Zadru. Arheološko iskopavanje u samostanskom sklopu Sv. Nikola u Zadru 2014.-2016.*, 1. dio, Zadar, 15–25.

- Petrić, N. 1980 – Prilozi poznavanju apulske geometrijske keramike na istočnom Jadranu, *Diadora* 9, 197–201.
- Petrić, N. 1999 – Nalazi apulske geometrijske keramike u srednjoj Dalmaciji, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 90–91 (1997/1998), 43–55.
- Šešelj, L. 2010 - *Promunturium Diomedis: Svetište na rtu Ploča i jadranska pomorska trgovina u helenističkom razdoblju*, doktorski rad, Zadar.
- Škoro, I. 2018 – *Južnoitalska mat slikana keramika iz Zadra: arheološka istraživanja do 1990. godine*, diplomski rad, Sveučilište u Zadru, Zadar.
- Škoro, I. 2020 – Južnoitalska mat slikana keramika iz Zadra: arheološka istraživanja do 1989. godine, *Diadora*, vol. 33/34, 69–100.
- Turk, P., Murgelj, I. 2008 – Ponovno najdeni apulski kraterji iz Stične, *Stična II/2, Katalogi in monografije* 38, 2008 (2010) Ljubljana, 159–171.
- Vučić, J. 2007 – Zadar – katedrala sv. Stošije, *Hrvatski arheološki godišnjak*, vol. 4, 409–410.
- Vučić, J. 2019 – Prethodni rezultati istraživanja u zadarskoj katedrali 2006. i 2007. godine, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, vol. 45, no. 1, 53–62.
- Yntema, D. 1990 – *The matt-painted Pottery of southern Italy*, Galatina.
- Yntema, D. 2017 – The Pre-Roman Peoples of Apulia (1000-100 BC). *The Peoples of Ancient Italy*. Gary D. Farney and Guy Bradley (Eds.).